

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Mária Nikodemová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**ÚLOHY SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY DETÍ
A SOCIÁLNEJ KURATELY PRI VÝCHOVNOM
OPATRENÍ**

Bakalárska práca

Študijný program: sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD.

Nitra 2012

Mária Nikodemová

Ďakujem môjmu školiteľovi bakalárskej práce JUDr. Ľudovítovi Galbavému, PhD. za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

NIKODEMOVÁ, Mária: *Úlohy sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri výchovnom opatrení*. [Bakalárska práca] - Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. - Školiteľ: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár (Bc.). - Nitra : FSVaZ, 2012. 65 s.

Autorka sa v práci zaoberá problematikou sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, jej úlohami a možnosťami pri riešení výchovného opatrenia. V prvej kapitole sa zamerala na rodinu, jej význam, jej vplyv na výchovu detí, pozitíva, negatíva, vysvetlila podstatu a úlohy sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre deti a dospelých. V druhej kapitole sa venuje opatreniam sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a ich vykonávaniu, konkrétne výchovným opatreniam, v tretej kapitole sa sústredila na výchovné opatrenia v práci sociálneho pracovníka, na dôvody ich ukladania, na riešenie a realizáciu samotných konkrétnych výchovných opatrení. V poslednej časti práce sa autorka zamerala na porovnanie rozdielov v práci sociálnych pracovníkov s výchovnými opatreniami v praxi v Slovenskej a Českej republike a uviedla odporúčania pre prax v časti diskusia.

Kľúčové slová: Rodina. Dieťa. Sociálnoprávna ochrana detí. Sociálna kuratela. Výchovné opatrenie. Komparácia. Česká republika.

ABSTRACT

NIKODEMOVÁ, Mária: *The role of child protection and social guardianship for educational measures*. [BA thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department of Nursing. - Tutor: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.). – Nitra : FSVaZ, 2012. 65 p.

The author of the work deals with social-legal protection of children and social care, its challenges and opportunities in addressing the educational measure. The first chapter is focused on family, its importance, its impact on the education of children, positive, negative, explaining the nature and role of social-legal protection of children and social care for children and adults. The second chapter is devoted to measures of social-legal protection of children and social guardianship and their implementation, in particular educational measures in the third chapter is focused on educational measures in the work of social workers, the reasons for their imposition, and to address their own specific implementation of educational measures. In the last part of the work, the author focused on the comparison of differences in the work of social workers with behavioral measures in practice in Slovakia and the Czech Republic and present recommendations for practice under discussion.

Key words: Family. Child. Social-legal protection of children. Social guardianship. Educational action. Comparison. Czech Republic

OBSAH

ÚVOD	7
1 SOCIÁLNOPRÁVNA OCHRANA DETÍ A SOCIÁLNA KURATELA	9
1.1 Rodina a jej význam	9
1.2 Charakteristika sociálnoprávnej ochrany detí	11
1.3 Sociálna kuratela detí	16
1.4 Sociálna kuratela dospelých	19
2 OPATRENIA SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY DETÍ A SOCIÁLNEJ KURATELY	21
2.1 Vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately	21
2.2 Výchovné opatrenia	25
3 VÝCHOVNÉ OPATRENIA V PRÁCI SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA	30
3.1 Dôvody ukladania výchovných opatrení	32
3.2 Sociálna práca s výchovnými opatreniami	40
3.3 Komparácia sociálnoprávnej ochrany v práci sociálnych pracovníkov s výchovnými opatreniami v praxi Slovenskej a Českej republiky	45
DISKUSIA	52
ZÁVER	59
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	61

ÚVOD

Už samotný názov práce Úlohy sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri výchovnom opatrení nám prezrádza, že naša bakalárska práca je zameraná na prácu sociálnych pracovníkov a sociálnych kurátorov s výchovnými opatreniami.

Každý jeden z nás chce vyrastať v úspešne fungujúcej rodine. Rodina (otec, matka, dieťa) je miestom, ktoré má jednotlivcovi poskytnúť stabilitu, podporu, porozumenie a lásku. Stabilita rodiny je predpokladom pre správnu výchovu detí a pre ich priaznivý fyzický a duševný vývin. Rodina hrá v našej riešenej problematike podstatnú úlohu. V práci by sme preto chceli zdôrazniť význam rodiny. No nie každé dieťa má to šťastie vyrastať v plnohodnotnej rodine. V dnešnej uponáhľanej dobe často na rodinu nezostáva čas, rodičia sa deťom nevenujú dostatočne, častokrát vôbec a tak je dieťa odkázané samé na seba, musí čeliť rôznym nástrahám, ktorým nedokáže samé odolať a to všetko so sebou prináša celý rad problémov. Postupne pribúdajú rodiny, ktoré sa stávajú dysfunkčné, ktoré svoje problémy nedokážu zvládať a riešiť. A preto v prípade ak sa dieťa ocitne v dysfunkčnej, narušenej a ohrozujúcej rodine je nutná a potrebná intervencia zo strany štátu.

Našou snahou je najmä priblížiť prácu sociálneho pracovníka a sociálneho kurátora, ich metódy práce vo vzťahu ku klientovi, no najmä upriamiť pozornosť na nesprávnu rodinnú výchovu, na poruchy správania, na kriminalitu, na látkové a nelátkové závislosti, vplyv nevhodných rovesníckych skupín, záškoláctvo a pod., pretože toto všetko vedie vo väčšine prípadov k uloženiu výchovného opatrenia. Každý rodič, či dieťa sa často dopúšťa rôznych chýb, či omylov, ktoré im sociálny pracovník alebo sociálny kurátor pomáha riešiť. V práci chceme preto vyzdvihnúť dôležitosť sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately a popísať ich úlohy a možnosti pri riešení výchovného opatrenia, dôvody ich ukladania ale aj ich účinnosť.

Hlavným cieľom našej práce je ozrejmienie a oboznámenie sa s výchovnými opatreniami a ich správnu aplikáciou v praxi. Považujeme tiež za potrebné poukázať na to, že sociálny pracovník a sociálny kurátor sú odborníkmi, ktorí musia mať potrebné vedomosti a poznatky z oblasti sociálnej práce, práva, psychológie, sociológie, pedagogiky a pod. Práca týchto odborníkov je veľmi náročná a vo väčšine prípadov sa stretávajú s veľmi rizikovou skupinou klientov a nie vždy dokážu problémy riešiť samostatne, spolupracujú preto s detskými lekármi, psychológmi, psychiatrami, rodinou dieťaťa, políciou, súdom, školou a mnohými ďalšími inštitúciami, bez ktorých by sa problémy ťažko riešili.

V dnešnej spoločnosti je mnoho životných situácií a prípadov, ktoré si vyžadujú pomoc práve v oblasti sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately a práve toto nás motivovalo bližšie sa venovať danej problematike. V poslednej časti práce by sme radi porovnali a rozanalyzovali rozdiely v práci sociálneho pracovníka s výchovnými opatreniami v praxi Slovenskej a Českej republiky a následne uviedli naše odporúčania, ktoré by mohli prispieť k zlepšeniu systému sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately pri ukladaní výchovných opatrení.

Či už sú úlohy pracovníkov oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rôzne za najdôležitejšiu úlohu považujeme zabezpečiť najmä, aby detský úsmev nezatienili slzy nešťastia, pretože nie je nič krajšie ako úsmev na detskej tvári.

1 SOCIÁLNOPRÁVNÁ OCHRANA DETÍ A SOCIÁLNA KURATELA

Skôr ako sme začali poukazovať na sociálnoprávnu ochranu a sociálnu kuratelu a na jej úlohy a možnosti, chceli sme zdôrazniť význam a dôležitosť rodiny. V nasledujúcej podkapitole sme sa preto rozhodli zaoberať pojmom rodina ako ju chápu niektorí autori a akú dôležitosť jej prikladajú. Rodina hrá v našej riešenej problematike podstatnú úlohu.

1.1 Rodina a jej význam

„Rodina – pojem, ktorý je rôzne definovaný. Je to slovo, ktoré pre každého jedného z nás znamená niečo iné, no v podstate je vždy spájané s láskou, šťastím a vzájomným porozumením“ (Kasanová, 2008). „Viacerí autori sa však zhodujú v tom, že je to malá, primárna a neformálna skupina, pre ktorú je charakteristická intimita vzájomného spoluzitia“ (Kasanová, 2008, s. 47). Súčasťou úspešne fungujúcej rodiny by však mala byť najmä láska, šťastie, pochopenie, vzájomná podpora, na tom všetkom sa však musia podieľať všetci jej členovia. Podľa Jána Pavla II. (1993, s. 51) „v rodine ako spoločenstve osôb treba venovať osobitnú pozornosť dieťaťu, a to tak, že sa prechováva veľká úcta k jeho osobnej dôstojnosti, berie sa ohľad na jeho práva a veľkodušne sa o ne zasadzuje“. Každá rodina si postupne osobitne vytvára svoje tradície a zvyky, ktoré si odnášame so sebou aj do budúcnosti a stavíme na nich základy našej vlastnej rodiny.

„Rodina je prvá skupina, ktorej členom sa stane každý ľudský jedinec. Vari žiadny iný tvor živočíšnej ríše nepotrebuje takú intenzívnu a dlhodobú starostlivosť rodičov ako človek. V rodine sa transformujú požiadavky spoločnosti a iných sociálnych skupín na spolunažívanie ľudí. Avšak táto závislosť nie je jednostranná. Rodina ovplyvňuje mnohé spoločenské zoskupenia a nepriamo aj celkovú spoločenskú atmosféru. Prostredníctvom rodiny sa realizuje potreba lásky, intímneho života, spolupatričnosti, istoty, bezpečnosti a rozmanitých spoločenských aktivít“ (Kasanová, 2008, s. 47). Vagnerová (1999, s. 317) sa domnieva, že „rodina plní v ľudskej spoločnosti veľa biologických, ekonomických i psychologických funkcií. Človeku poskytuje určité zázemie, uspokojuje jeho potreby a sprostredkúva skúsenosť, ktorá sa nikde inde získať nedá“. Autorka Sobotková (2001, s. 9) vníma rodinu ako „primárny kontext ľudskej skúsenosti od kolísky až po hrob“. Snom každého jedného z nás je vyrastať v plne

fungujúcej rodine, kde sa človek môže oprieť o svojich rodičov a pocítiť lásku a teplo domova. Uzatvorením manželstva a vytvorením si rodiny ako aj príchodom dieťaťa do nej vznikajú rodičom rodičovské práva a povinnosti. Podľa zákona o rodine č. 36/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov je „manželstvo zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento zväzok všemožne chráni a napomáha jeho dobro. Manžel a manželka sú si rovní v právach a povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí“. Rodičia by sa mali snažiť zabezpečiť svojej rodine pokojné, harmonické a bezpečné prostredie, v ktorom budú deti rásť v dospelého, úspešného a spoločnosťou uznávaného človeka. Súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä:

- sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj maloletého dieťaťa,
- zastupovanie maloletého dieťaťa,
- správa majetku maloletého dieťaťa“.

Tieto práva a povinnosti by mali plniť obaja rodičia alebo jeden rodič v prípade úmrtia toho druhého. Na základe rozhodnutia súdu môže tieto práva a povinnosti plniť aj maloletý rodič starší ako 16 rokov, ak žije v spoločnej domácnosti s rodičom dieťaťa. Rodičia by sa mali snažiť vychovávať svoje deti tak, aby nebol ohrozený ich život, zdravie, dôstojnosť a celkový priaznivý vývoj. „Rodičia plnia rozhodujúcu úlohu pri výchove detí. Majú byť svojim deťom príkladom v správaní a v osobnom živote. Rodičovské práva a povinnosti majú obidvaja rodičia v rovnakej miere“ (Galbavý, Vondráková, 2003, s. 22).

Gabura (2006) poníma členenie rodiny ako funkčnú a dysfunkčnú. Funkčná rodina poskytuje svojim členom zázemie, uspokojuje ich potreby, sprostredkúva skúsenosti, umožňuje osvojovanie rolí a utváranie individuálnej identity každého člena. Rodina dysfunkčná je naopak taká, ktorá zlyháva v plnení úloh voči svojim členom a voči spoločnosti, v dôsledku čoho dochádza k poruchám rodinného prostredia. Harineková (In: Levická a kol., 2004) uvádza, že rodina je dysfunkčná tým, že sa v nej popierajú problémy, neriešia sa, členovia sa navzájom obviňujú, potláča sa osobná identita na úkor rodinnej, je v nej nejasná a zlá komunikácia, nejasné kompetencie a pravidlá. Rodina neplní základné požiadavky a úlohy, dané spoločenskou normou, zlyháva v základných funkciách. Ak sa rodina dostáva do pozornosti oddelenia sociálnoprávnej

ochrany detí a sociálnej kurately príslušného Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, je zrejmé, že niektorý člen rodiny zlyháva alebo sa rodina stáva postupne nefunkčnou a nasleduje celý rad problémov, ktoré pomáhajú sociálni pracovníci členom rodiny riešiť.

1.2 Charakteristika sociálnoprávnej ochrany detí

Už samotný názov sociálnoprávna ochrana nám prezrádza, že sa jedná o určitý typ ochrany a v tomto prípade je to všeobecne hlavne ochrana detí v právnej a sociálnej oblasti. V centre jej pozornosti je teda rodina ako taká, ale hlavne maloleté dieťa, ktorého záujmy štát zastupuje. Každé dieťa si však zaslúži ochranu už od počatia. Samotná sociálnoprávna ochrana dieťaťa začína ešte pred jeho narodením (Ústava SR, druhý oddiel, čl. 15). „Za dieťa sa považuje každá ľudská bytosť, mladšia ako 18 rokov, ak podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je dospelosť podľa zákona dosiahnutá skôr“ (Dohovor o právach dieťaťa, časť 1., čl. 1).

Činnosť sociálnoprávnej ochrany sa zameriava na ochranu práv detí, a to najmä na ich priaznivý vývoj a výchovu. V strede záujmu je dieťa, u ktorého je podozrenie zo zneužívania, týrania, ktorému nie je v jeho rodine poskytovaná kompletná starostlivosť alebo iné problémy, ktoré by mohli mať zlý dopad na dieťa. V práci sa sústreďujeme na činnosť a úlohy orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na jej úlohy a možnosti pri riešení výchovných opatrení, ako aj na samotné riešenie výchovného opatrenia, ďalej tiež aj na správanie sa v smere k deťom s rizikovým správaním, ktoré vedie k zdravotným, sociálnym a výchovným problémom.

Podľa zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov, je sociálnoprávna ochrana súborom opatrení na zabezpečenie:

a/ ochrany dieťaťa, ktorá je nevyhnutá pre jeho blaho a ktorá rešpektuje jeho najlepší záujem podľa medzinárodného dohovoru,

b/ výchovy a všestranného vývinu dieťaťa v jeho prirodzenom rodinnom prostredí,

c/ náhradného prostredia dieťaťa, ktoré nemôže byť vychovávané vo vlastnej rodine (§1 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov).

Ako uvádza Kasanová (2008), sociálnoprávna ochrana zahŕňa najmä:

1/ výchovnú činnosť – ktorá pôsobí hlavne na zlepšenie rodinných, manželských a iných sociálnych vzťahov v rodine, kde je výchova dieťaťa vážne narušená a môže ohroziť psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa. Tiež výchovná činnosť v rodinách detí, u ktorých sa vykonáva ústavná výchova za účelom sanácie rodinného prostredia. Taktiež ide o výchovnú činnosť u detí s poruchami správania, ktoré má za následok záškoláctvo, páchanie trestnej činnosti alebo požívanie omamných látok,

2/ organizovanie náhradnej rodinnej starostlivosti pre maloleté deti odkázané na pomoc spoločnosti a deti, o ktoré sa rodičia nevedia, nemôžu alebo nechcú starať alebo závažným spôsobom zanedbávajú alebo zneužívajú svoje povinnosti. Robí sa prehľad takýchto detí, pre ktoré je potrebné dlhodobo ale aj krátkodobo zabezpečiť náhradnú rodinnú starostlivosť, ktorá sa uprednostňuje pred ústavnou výchovou. Ďalej sa robí prehľad občanov vhodných vykonávať náhradnú rodinnú starostlivosť pre tú, ktorú formu náhradnej rodinnej výchovy, ako je osvojenie, pestúnska starostlivosť, opatrovníctvo a zverenie dieťaťa do starostlivosti iného občana než rodiča,

3/ rozhodovacia činnosť, ktorej výsledkom je vydávanie rozhodnutí o uložení výchovných opatrení, ak rodičia alebo iní občania zodpovední za výchovu dieťaťa vážne porušujú práva a povinnosti najmä tým, že nevytvárajú na výchovu, vzdelávanie a všestranný vývoj podľa schopnosti dieťaťa alebo, ak sa u dieťaťa prejavujú poruchy správania. Ďalšou rozhodovacou činnosťou je okamžité umiestnenie do starostlivosti nahradzujúcej starostlivosť rodičov, ak je dieťa bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život alebo zdravie v doterajšom prostredí vážne ohrozené. Orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately má oprávnenie rozhodnúť o okamžitom umiestnení dieťaťa do výchovy nahradzujúcej výchovu rodičov, ak je to naliehavo potrebné, je povinný urobiť predbežne aj také opatrenie, o ktorom má právo inak rozhodnúť len súd. Toto opatrenie sleduje rýchlym a operatívnym zákrokom chrániť dieťa pred ujmom, ktorá by mu vznikla alebo mohla vzniknúť do doby, kým rozhodne súd,

4/ ďalšiu činnosť, ktorou je najmä výkon kolízneho opatrovníka dieťaťa (na základe

rozhodnutia súdu), podávanie návrhov súdu na nariadenie a zrušenie ústavnej výchovy, návrhov na zrušenie výchovných opatrení uložených súdom, návrhov na obmedzenie alebo pozbavenie rodičovských práv, sledovanie vývoja detí v ústavnej výchove a ochrannej výchove, podávanie správ vo veciach výchovy a výživy maloletých súdu, sociálnej poisťovni a štátnym orgánom. Ďalšou činnosťou je účasť na trestnom konaní proti mladistvým, vykonávanie opatrení v záujme maloletého, ktorý nie je občanom SR.

„Ústava SR zaručuje osobitnú ochranu detí a mladistvých, ich právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť, rovnaké postavenie všetkých detí bez ohľadu, či sa narodili v manželstve rodičov alebo mimo neho, bez ohľadu na rasu, sociálny pôvod a náboženské presvedčenie“ (Kasanová, 2008, s. 194).

Sociálnoprávna ochrana detí sa zameriava na deti:

- ktorých rodičia zomreli,
- ktorých rodičia si neplnia povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností alebo ktorí tieto práva zneužívajú,
- ktoré boli zverené do starostlivosti inej fyzickej osoby ako sú rodičia, ak si neplnia povinnosti, vyplývajúce z rodičovských práv a povinností,
- ktorých rodičia vedú nemravný život, požívajú alkohol alebo iné drogy, podieľajú sa na prostitúcii, páchajú trestný čin alebo opakovane a systematicky páchajú trestné činy alebo iným spôsobom ohrozujú občanov a spoločnosť,
- deťom, ktoré opakovane utekajú od rodičov alebo inej fyzickej či právnickej osoby, zodpovednej za ich starostlivosť,
- deťom, na ktorých bol spáchaný trestný čin, ohrozujúci život, zdravie, dôstojnosť, majetok alebo je podozrenie, že takýto trestný čin bude spáchaný (Epstein, Limage, 2008).

Úlohou sociálnoprávnej ochrany detí je široké spektrum riešenia problémov. Naša predstava sociálneho pracovníka tohto oddelenia bola vnímaná skôr ako byrokratická, administratívna. Podľa Tokárovej a kol. (2003, s. 41) „sociálny pracovník každodenne rieši individuálne prípady, ktorých výsledky neponúka žiadna určená norma, predpis,

ale je to vždy na jeho osobnom rozhodnutí. Preto je jeho práca náročná, vysoko odborná, ale si vyžaduje aj ľudský prístup, empatiu a intuíciu“.

Je pravdou, že skutočne sú pracovníci doslova zahádzaní kopami spisov, denne pracujú s množstvami administratívnych údajov, vypracúvajú správy k súdnym pojednávaniam, píšú rôzne dožiadania, návrhy a iné. To je však len jedna časť ich práce. Nemenej dôležitou, ba oveľa náročnejšou je práca priamo v teréne, pri vykonávaní terénnej sociálnej práce, pri návštevách v domácnosti, inštitúciách, školách, zdravotníckych zariadeniach, psychologických poradniach, pred orgánmi polície, na súdnych pojednaniach pred okresným i krajským súdom, na prokuratúre, v notárskych kanceláriách, pri dedičských konaniach a iných náročných činnostiach.

Základnými normami, ktorými sa sociálni pracovníci pri svojej práci riadia je Ústava SR, zákon o rodine č. 36/2005 Z.z. z 19. januára 2005, účinný od 1. apríla 2005, ktorý bol prijatý po 40 rokoch. Priniesol mnohé zmeny, ktoré vyplývajú zo súčasného fungovania spoločnosti, sú do neho implementované zákonné ustanovenia európskej legislatívy a podmienky, v ktorých funguje spoločnosť v tomto storočí. Ďalšou významnou právnou normou je Dohovor o právach dieťaťa, zákon č. 305/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, účinný od 1. septembra 2005. Táto právna norma dovtedy v spoločnosti chýbala, predchádzal jej len zákon o sociálnej pomoci. Sociálnoprávna ochrana je na účely uvedeného zákona súbor opatrení na predchádzanie krízových situácií v rodine a upravuje postup práce sociálnych pracovníkov v tejto oblasti. Ďalej sociálni pracovníci pracujú s Občianskym zákonníkom, Občiansko-súdnym poriadkom, Trestným zákonom a Trestným poriadkom, vnútornými predpismi, tzv. internými normami. Tiež s medzinárodnými dohovormi, týkajúcimi sa medzinárodnoprávných konaní, spolupracujú s Centrom pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže v Bratislave, s advokátmi, či inými subjektami. V nemalej miere spolupracujú s lekármi, pediatrami, odbornými, psychologmi, psychiatrami, gynekológmi, urológmi a inými. Aj v týchto ambulanciách vykonávajú konkrétnu sociálnu prácu, konzultujú pri riešení rôznych problémov detí, aby dokázali ochrániť ich práva a právom chránené záujmy. Okrem iného sú však zamestnancami štátnej správy a ako takí sú podriadení Zákonom o štátnej službe. Okrem uvedených právnych noriem, sú povinní dodržiavať aj interné dokumenty Ministerstva, či Ústredia práce, či samotných úradov v podobe interných noriem, upravujúcich konkrétny rozsah práce a jednotlivých konkrétnych postupov.

Podľa Tomeša a kol. (2002, s. 152) „účelom sociálnoprávnej ochrany je hlavne poskytnúť zvýšenú ochranu štátu maloletým deťom. Cieľom štátnych orgánov je zabezpečiť dieťaťu ochranu a jeho zdravý, harmonický vývoj v prípade, že je nejakým spôsobom ohrozený“. Schavel, Oláh (2008, s. 152) udávajú, že „sociálny pracovník v dnešnej komercializácii života, kde sú často zvrátené hodnotové orientácie, berie v prvom rade zreteľ a akcent na človeka ako bio-psycho-sociálnu bytosť“. Zároveň vymenúvajú viacero situácií, ktoré sú predmetom práce sociálnych pracovníkov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, napr.:

- „umiestnenie dieťaťa do výchovy nahradzujúcej starostlivosť rodičov dovtedy, kým nerozhodne súd,
- umiestnenie dieťaťa do pestúnskej starostlivosti,
- riešenie rodinných a sociálnych problémov,
- výchovná starostlivosť rodín, v ktorých je závažne ohrozená alebo narušená výchova dieťaťa a jeho vývin,
- riešenie problémov dysfunkčných rodín a rodín v predrozvodovej, rozvodovej a porozvodovej fáze,
- pomoc týraným ženám, slobodným matkám“.

Ochranu detí a mládeže vníma Ondrejkovič (2003, s. 118) ako opatrenia, ktoré majú chrániť deti a mládež pred negatívnymi vplyvmi na ich vývoj v rodine, na pracovisku, na verejnosti.

Dávideková (In: Mátel, Schavel, Mühlpachr, Roman, 2010, s. 48) uvádza, že „sociálny pracovník na základe osobnej voľby chce a pracuje s ľuďmi a pre ľudí s cieľom poskytnúť im pomoc na profesionálnej úrovni. Túto prácu je takmer nemožné vykonávať bez schopnosti optimálneho sociálneho cítenia. Sociálne cítenie predstavuje v prvom rade schopnosť poznať a pochopiť situáciu, v ktorej sa klient ocitol. Empatické chápanie situácie, v ktorej sa klient ocitol, umožňuje sociálnemu pracovníkovi voľiť nielen optimálnu formu komunikácie s klientom, ale taktiež aj optimálnu mieru pomoci“.

„Aby sociálny pracovník mohol pomáhať svojim klientom pri riešení ich problémov, okrem profesionálnych kompetencií, získaných prostredníctvom rôznych foriem

vzdelávania, musí disponovať komplexnou osobnostnou výbavou“ (Levická, 2002, s. 52).

Možno konštatovať, že v poslednom období vzniká pomerne veľký spoločenský tlak na profesiu sociálneho pracovníka tým, že stúpa počet sociálno-patologických javov, ktoré sú predmetom záujmu sociálnej práce a potreby intervencie. Podľa Mátela, Schavela (2011, s. 76) najmä v posledných rokoch, keď sa omnoho viac ako predtým prezentujú rôzne sociálne problémy a najmä sociálno-patologické javy, je potrebná zvýšená pozornosť kompetentných vo vzťahu k preventívnemu pôsobeniu. Medzi odborníkmi prevláda názor, že keby spoločnosť venovala väčšiu pozornosť prevencii, dokázala by predchádzať niektorým negatívnym javom.

Sociálni pracovníci preto musia pracovať na sebe, vzdelávať sa, byť aktívnymi, aby obstáli v dnešnej náročnej dobe a mohli svoju profesiu vykonávať dobre. Ako pozitívum vnímame aj zásadnú zmenu, ktorá súvisí s prijatím zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov, konkrétne zlúčenie Centra poradenskopsychologických služieb s oddelením sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Vznikol tak referát poradenskopsychologických služieb. Psychológovia sú takto bližšie nielen ku klientom, ale aj k samotným sociálnym pracovníkom. Môžu spolupracovať, navzájom sa dopĺňať, overovať si poznatky a tak ponúknuť klientovi, dospelému, či detskému vhodnejšiu pomoc a podporu.

Prevendárová (2001, s. 12) považuje „rodinné poradenstvo za proces profesionálnej psychologickkej pomoci rodine, založený na špecifickej interakcii medzi poradcom a členmi rodiny, ktorý umožňuje klientom čo najlepšiu orientáciu v ich situácii, optimalizáciu fungovania rodinného systému života každého jednotlivca tak, aby dokázali efektívne riešiť úlohy, ktoré spoločný život prináša, zvládať aj náročné situácie, krízy a konflikty“. Hartl (2004, s. 213) vníma psychologické poradenstvo ako činnosť, zameranú na prekonávanie psychických problémov jedinca a rozvoj jeho osobnosti.

1.3 Sociálna kuratela detí

„Sociálna kuratela detí je súbor opatrení na odstránenie, zmiernenie a zamedzenie prehlbovania alebo opakovania porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu dieťaťa (Kasanová, Tomka, 2009, s. 119).

„Zabezpečuje ju orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately najmä pre:

- maloletého, ktorý sa dopustil spáchania činu inak trestného,
- mladistvého páchatel'a trestnej činnosti alebo mladistvého podozrivého z páchania trestnej činnosti,
- dieťa, ktoré sa dopustilo priestupku,
- dieťa, ktoré je členom skupiny, ktorá ho svojim negatívnym vplyvom ohrozuje,
- dieťa, ktoré používa drogy alebo dieťa závislé od drog,
- dieťa, hrajúce hazardné hry alebo dieťa, závislé od hazardných hier, internetu, počítačových a iných hier,
- dieťa, u ktorého sa pre poruchy správania prejavujú problémy najmä v škole, v skupinách, vo vzťahoch s inými deťmi, rodičmi alebo inými plnoletými fyzickými osobami,
- dieťa, u ktorého sa prejavujú poruchy správania zanedbávaním školskej dochádzky, útekmi z domu alebo zo zariadenia, v ktorom sú umiestnené,
- dieťa, u ktorého sa neprejavili problémy v správaní ani poruchy správania, avšak jeho jednorázové alebo krátkodobé správanie vyžaduje pomoc“ (Kasanová, 2008, s. 219).

Sociálny kurátor sa snaží pri práci s deťmi sústrediť sa najmä na možnosti zmeny nežiadúceho správania alebo o jeho úplné odstránenie alebo o jeho minimalizáciu a náhradu nového spoločnosťou uznávaného správania. Deťom sa preto poskytuje pomoc v správaní sa, ktoré bolo označené ako nežiadúce a nevhodné a neuznávané spoločenskými a právnymi normami (Levická a kol., 2007).

„Kuratívna sociálna práca sa chápe ako sociálna terapia, resp. širšie ako intervencia. Efektívny výkon tohto druhu sociálnej práce predpokladá vytvorenie adekvátnych materiálnych a časových podmienok a kvalifikovaných sociálnych pracovníkov (Longauer, Selická, Vanková, 2006, s. 75).

V závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania a situácie pri pomoci deťom, má sociálny kurátor nasledovné povinnosti:

- podľa Trestného zákona plní úlohy v trestnom konaní,

- zistiť a oznámiť orgánom činným v trestnom konaní a tiež súdu podstatné

skutočnosti o vývine mladistvého, o životných udalostiach, ktoré vplývajú na jeho správanie, o vzťahoch v škole, v rodine, o rodinnom a sociálnom prostredí a o jeho rodinných pomeroch,

- udržiavať osobný a písomný kontakt s mladistvým počas výkonu trestu odňatia slobody, výkonu ochrannej výchovy a spolupôsobiť pri jeho prevýchove a riešení jeho osobných, rodinných a sociálnych problémov, jeho úlohou je tiež podieľať sa na príprave mladistvého na prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody, z výkonu ochrannej výchovy a z výkonu väzby,

- sociálny kurátor ďalej pôsobí na prostredie v rodine mladistvého a pripravuje rodinu na príchod mladistvého do rodiny,

- po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, z výkonu väzby a z výkonu ochrannej výchovy mladistvému poskytuje pomoc, a to hlavne pri uľahčení návratu do rodiny, pri hľadaní nových možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie, pri hľadaní zamestnania, pri riešení osobných a vzťahových problémov,

- plní úlohy a pomáha mladistvému a poskytuje mu ochranu v priestupkovom konaní,

- spolupracuje so zariadením, kde dieťa vykonáva ochrannú výchovu, ústavnú starostlivosť alebo výchovné opatrenie a udržiava s dieťaťom kontakt,

- snaží sa motivovať k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava s dieťaťom počas liečby a resocializácie kontakt a pomáha mu pri návrate zo zariadenia pre liečbu závislostí alebo z resocializačného strediska,

- vykonáva ďalšie opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa zákona č. 305/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately (Levická a kol., 2007).

Podľa Striežena (1996, s. 106) je „kurátor sociálny – opatrovník, tútor, strážca záujmov určitej skupiny. Na sociálnej práci sa podieľa výchovnou, poradenskou a praktickou činnosťou, spoluprácou s rodinou a sociálnym prostredím, so školskými, zdravotníckymi zariadeniami, s psychológmi, nápravnovýchovnými ústavmi pre mladistvých a ďalšími sociálnymi organizáciami.“

„Kuratívna sociálna práca sa vo všeobecnosti zaoberá zmiernovaním a odstraňovaním už vzniknutých dôsledkov negatívnych sociálnych procesov a zahŕňa najmä:

- psychosociálnu podporu klientovi,
- sociálno-výchovné pôsobenie na klienta,
- využitie sociálno-technických opatrení (sociálne dávky, sociálne služby)“ (Longauer a kol., 2006, s. 75).

Je zároveň veľmi dôležité zdôrazniť používanie rôznych metód v sociálnej práci, hlavne krízovú intervenciu a sociálne poradenstvo. Sociálnu kuratívnu prácu môžeme označiť ako sociálnu terapiu alebo širšie povedané ako sociálnu intervenciu (Longauer a kol., 2006).

„ Cieľom sociálneho poradenstva by mala byť konkrétna pomoc pri riešení ťažšej situácie klienta, a to buď priamo činnosťami, ktoré vedú k zmierneniu dôsledkov sociálnej situácie klienta alebo konkrétnymi činnosťami, vedúcimi k odstráneniu príčin a dôsledkov“ (Oláh, Schavel, 2006, s. 26).

1.4 Sociálna kuratela dospelých

V starostlivosti o dospelých sa sociálny kurátor sústreďuje najmä na:

- občanov, ktorí boli prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu väzby,
- občanov, ktorým bol výkon trestu podmiennečne odložený,
- občanov, ktorým bol uložený alternatívny výkon trestu,
- občanov, ktorí zneužívajú drogy a sú na nich závislí,
- občanov, ktorí boli prepustení zo zdravotníckeho zariadenia na liečbu drogových závislostí alebo iných závislostí,
- občanov, ktorí boli prepustení zo zariadenia na resocializáciu drogovovo závislých,
- občanov, žijúcich nedôstojným spôsobom života – bezdomovci,
- občanov, ktorí požiadajú o pomoc pri riešení nepriaznivej životnej situácie (Levická a kol., 2007).

Úlohou sociálnej kurately pred dospelých je preto najmä riešenie a pomoc pri už vzniknutých problémoch dospelého človeka. Sociálny kurátor sa snaží použitím vhodnej metódy práce poskytnúť pomoc a vhodné riešenie daného problému. Úlohou a náplňou práce sociálneho kurátora pri starostlivosti o dospelého klienta je podľa zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov:

- najmä udržiavanie písomného a osobného kontaktu počas výkonu trestu odňatia slobody, výkonu väzby, pričom by mal spolupôsobiť pri jeho prevýchove a riešení osobných, rodinných a sociálnych problémov, a to najmä pri udržovaní a zlepšovaní rodinných väzieb,
- spolupodiela sa na príprave klienta na prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu väzby,
- pomáhať klientovi po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu väzby hlavne návratom do rodiny, pri hľadaní bývania, zamestnania, pri hľadaní možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie ako aj pri riešení osobných a vzťahových problémov,
- motivovať klienta k liečbe drogových a iných závislostí a snažiť sa udržiavať s ním kontakt počas liečby aj počas následnej resocializácie,
- pomáhať klientovi po návrate zo zariadenia na liečbu závislostí alebo z resocializačného strediska, a to najmä návratom do rodiny,
- motivuje klienta k aktívnemu hľadaniu zamestnania a k získaniu alebo udržaniu pracovných zručností a spôsobilostí,
- odporúčať a sprostredkúvať klientovi pomoc v špecializovaných inštitúciách alebo v svojpomocných skupinách a vykonávať ďalšie opatrenia podľa tohto zákona.

Opatrenia sociálnej kurately pre dospelých sa vykonávajú hlavne v prirodzenom rodinnom prostredí a v prostredí, v ktorom sa väčšinou zdržiava, čiže v otvorenom prostredí. Táto práca je veľmi náročnou a vyžaduje si kompetentného a vzdelaného sociálneho pracovníka s množstvom informácií a poznatkov o rôznych vyskytujúcich sa situáciách.

2 OPATRENIA SOCIÁLNOPRÁVNEJ OCHRANY DETÍ A SOCIÁLNEJ KURATELY

Základnou prioritou sociálnoprávnej ochrany je najmä prevencia vzniku problémov, a to hlavne pokiaľ ide o výchovu a starostlivosť o dieťa. Významnú úlohu tu podľa nás preto zohráva hlavne preventívna a poradenská činnosť. Preto, aby bola ochrana zdravia, života a priaznivého vývoja dieťaťa zabezpečená včas, je dôležité vedieť o takýchto rodinách s deťmi alebo o deťoch, ktoré potrebujú nevyhnutnú pomoc. Pracovníci oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately úradov práce, sociálnych vecí a rodiny preto vykonávajú rôzne opatrenia, aby zabránili vzniku krízových situácií v rodinách a aby zabezpečili dieťaťu jeho všestranný vývin.

2.1 Vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

„Opatrenia sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately sa vykonávajú pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu, rodinu, skupinu a komunitu najmä prostredníctvom sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji sociálnopatologických javov v spoločnosti“. (Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately v znení neskorších predpisov). Je dôležité vedieť, že opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na seba nadväzujú a vzájomne sa podmieňujú. Pri uplatňovaní opatrení má vždy prednosť opatrenie na zabezpečenie výchovy a všestranného vývinu dieťaťa v jeho prirodzenom rodinnom prostredí alebo v náhradnom rodinnom prostredí (Oláh, Roháč, 2008).

Podľa Kasanovej (2008) sú to:

- „opatrenia na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine – obmedzovanie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický, fyzický alebo sociálny vývin dieťaťa,
- psychologická pomoc dieťaťu pri rozvode rodičov,
- opatrenia na zabezpečenie života, zdravia a priaznivého vývinu dieťaťa,
- výkon funkcie kolízneho opatrovníka,
- pomoc s uľahčením a zvládnutím odchodu z rodiny pri umiestnení dieťaťa do ústavnej starostlivosti,

- opatrenia na udržovanie a rozvíjanie súrodeneckých väzieb pri ústavnej starostlivosti“.

Opatrenia sa vykonávajú buď v prirodzenom rodinnom prostredí dieťaťa, v náhradnom rodinnom prostredí dieťaťa, v otvorenom prostredí alebo v prostredí utvorenom a usporiadanom na výkon opatrení podľa zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov.

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zmysle predmetného zákona. Rozsiahle legislatívne zmeny priniesla posledná novela zákona, a to zákon č. 466/2008 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z.z. s účinnosťou od 1. januára 2009.

„Zákonom č. 305/2005 Z.z. sa vytvoril adresný rámec na praktický výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, pričom práve touto poslednou novelou sa rozšírilo spektrum opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a zvýšila sa kvalitatívna stránka sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. V oblasti vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately novela zákona zaviedla inštitút mediácie ako odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine. Okrem toho sa zaviedol nový typ výchovného opatrenia – uložiť dieťaťu povinnosť podrobiť sa odbornej diagnostike v špecializovanej ambulancii starostlivosti, ak nie je možné odbornú diagnostiku zabezpečiť dobrovoľne“ (Sebechlebská, 2010, s. 6).

Opatrenia sa poskytujú pre rozličných adresátov, a to pre deti, pre ich rodičov, pre iných zákonných zástupcov, plnoleté fyzické osoby (osobitné opatrenia v upravených situáciách pre nepľnoleté fyzické osoby do 25 rokov – mladí dospelí), náhradné rodiny a pod., nezávisle na tom, či dieťa je občanom Slovenskej republiky alebo nie. Poskytujú sa v rozličných situáciách s rôznou vážnosťou, a sú to opatrenia primárnej sociálnej prevencie, ktoré sú zamerané na intaktný terén, opatrenia pri rozvoze rodičov, pri úprave styku rodičov s dieťaťom, pri určovaní otcovstva, pri zastupovaní záujmov dieťaťa pri súdnych konaniach, pri drogovej závislosti dieťaťa, rodiča alebo inej plnoletej fyzickej osoby, pri páchaní trestnej činnosti, pri návrate z výkonu trestu odňatia slobody až po také situácie, kedy je treba dieťa vyňať z prirodzeného rodinného prostredia alebo pokiaľ sa ocitlo dieťa bez hociakej starostlivosti (Molčanová, 2006). Čiže ak sa dieťa ocitne bez

starostlivosti, a to ohrozuje jeho život, zdravie alebo jeho priaznivý psychický, fyzický a sociálny vývin, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je povinný podať návrh súdu na vydanie predbežného opatrenia za účelom zabezpečiť dieťaťu jeho základné potreby a jeho prijatie do detského domova alebo ho zveriť do starostlivosti inej plnoletej fyzickej osobe, dôležité je však zachovať rodinné príbuzenské vzťahy dieťaťa. Pri odovzdaní dieťaťa fyzickej alebo právnickej osobe sa musí prihliadať na vek a rozumovú vyspelosť dieťaťa, a toto odovzdanie by sa malo uskutočniť vhodným spôsobom. Orgán sociálnoprávnej ochrany detí sa zúčastňuje na sanácii vzťahov, ale tiež na úprave pomerov v rodine dieťaťa (Kasanová, 2008).

Poskytnutie pomoci deťom a ich rodinám, a to hlavne prostredníctvom vykonávaní opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately má hlavne preventívny charakter. Podmienka existencie krízovej situácie v rodine nie je podmienkou pre poskytnutie pomoci a uplatňovanie opatrení. Pretože deťom a rodinám musí byť poskytovaná pomoc pre nich v ťažkých situáciách, aby sa predišlo vzniku krízy, ale taktiež im musí byť poskytnutá pomoc už v vzniknutej krízovej situácii. Hlavným cieľom je hlavne správnou voľbou a uplatňovaním opatrení sanovať rodinné prostredie, aby mohli deti zostať v prirodzenom rodinnom prostredí (Molčanová, 2006).

Levická (2004, s. 92) považuje „sanáciu rodinného prostredia za metódu zameriavajúcu sa na zmenu funkčnosti rodiny a na navodenie vhodnej sociálnej klímy“. Sociálny pracovník musí mať určité vedomosti – informácie o štruktúre rodiny, vrátane poznania rolí, ktoré v nej zaujímajú jednotliví členovia, musí poznať funkcie rodiny a podmienky, v ktorých ich môže rodina optimálne plniť, mať vedomosť o rodinnej interakcii a vedieť tieto väzby v rodine identifikovať, mať skúsenosť s diagnostikou rodiny a vedieť odhaliť príčiny vzniku konfliktov v nej, musí vedieť pracovať s konfliktami a mal by poznať rodinné pravidlá. Sanáciou rodiny prostredníctvom sociálneho pracovníka sa snažíme o zachovanie alebo o obnovenie funkcií rodiny, a to hlavne v jej domácom prostredí. Skôr ako sociálny pracovník začne so sanáciou, mal by mať potrebné informácie o členoch rodiny ako aj o tom, čo v rodine zlyhalo a na základe toho by mal zvážiť vhodný postup a riešenie. Matoušek a kol. (2005, s. 32) uvádza, že „právne normy síce zdôrazňujú, že orgány sociálnoprávnej ochrany detí by mali aktívne vyhľadávať

ohrozené deti, pôsobiť na rodičov tak, aby plnili povinnosti, vyplývajúce z rodičovskej zodpovednosti, pomáhať rodičom riešiť výchovné problémy, poskytovať alebo sprostredkovať im poradenstvo“.

V rámci sanácie rodinného prostredia je veľmi významnou spolupráca sociálneho pracovníka s rodinou a samotným maloletým dieťaťom priamo v domácnosti. Terénna sociálna práca je preto veľmi dôležitou pracovnou metódou, zdrojom cenných informácií, ktoré sociálny pracovník inak získať nedokáže. Prevendárová (2001, s. 7) sa domnieva, že návšteva v rodine nesie v sebe významný zdroj diagnosticky cenných informácií, ktorý vypovedá o vlastnostiach a potrebách a zvykoch členov rodiny v rámci vzájomných vzťahov v rámci nej. Taktiež Tokárová a kol. (2003, s. 37) považuje návštevu v domácnosti za veľmi dôležitú. Sociálny pracovník si v domácom prostredí klienta môže všimnúť aj to ako klient býva, či je jeho domácnosť čistá, ako je zariadené. Sú to informácie, ktoré pomáhajú dotvoriť obraz o klientovi, o jeho sociálnej situácii a často sú pomôckou pri rozhodovaní o výbere formy alebo o spôsobe intervencie u klienta.

Zaujímavo sa na návštevu v domácnosti pozerajú Trapková a Chvála (2004, s. 57), ktorý uvádzajú, že „rodina predstavuje ohraničený priestor, ktorého miera uzatvorenia a spôsob, ktorým sa otvára svetu, je pre každú rodinu odlišný. Niekde môžeme prísť na návštevu kedykoľvek, prevedú nás bytom od dverí až po spáľňu a v iných rodinách nás nepustia ani po bránu. Priepustnosť hraníc si každá rodina nastavuje podľa svojich skúseností so svetom a rodinných tradícií.“ Aj toto sú podľa nášho názoru dôležité skutočnosti, ktoré ponúkajú sociálnemu pracovníkovi dôležité informácie, indície a môžu ho posunúť k pochopeniu zdrojov problémov, ktoré má dieťa v rodine. Nie je dôležité, či dieťa žije v luxuse, v supermodernej vile, obklopené množstvom materiálnych vecí, podstatné je to, aby malo k dispozícii lásku a starostlivosť svojich rodičov a najbližšieho okolia. Ani toto samotné však neznamená, že nemôže spadnúť na dno sociálnej izolácie, či do vážnych sociálnopatologických javov.

Pôsobenie sociálneho pracovníka sa môže v oblasti prevencie uskutočňovať v troch úrovniach:

- *univerzálna (primárna) prevencia* – prevencia ešte pred tým, než sa objaví nejaký problém. Je často zahrnutá do programov sociálnej, školskej, populačnej, zdravotnej a rodinnej politiky štátu, profesionálnej prípravy na budúce povolanie,

využívanie voľného času a pod. Za základ sa považuje pôsobenie na výchovu a usmerňovanie v rodine.

- *selektívna (sekundárna) prevencia* – jej príkladom môže byť práca s rodinou v nepriaznivých sociálnoekonomických situáciách, práca s mladými dospelými. Ide o minimalizáciu prejavov predelikventného správania mladých ľudí.
- *indikovaná (terciárna) prevencia* – prostredníctvom nej možno zamedziť zhoršovaniu stavu, recidívam a znižovaniu dôsledkov porúch v sociálnom, psychickom alebo telesnom vývine. Spravidla je realizovaná sociálnymi, zdravotníckymi ale aj školskými inštitúciami (Mátel, Schavel, 2011, s. 78-80).

V súvislosti s právami dieťaťa je právne upravený názor dieťaťa, ktorému musí byť venovaná náležitá pozornosť, maloleté dieťa má právo byť vypočuté vo veciach, ktoré sa ho týkajú. Dieťa je zároveň povinné voči rodičom podieľať sa osobnou pomocou na spoločných potrebách rodiny a prispievať na potreby rodiny podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Dieťa je povinné spolupracovať so svojimi rodičmi, plniť si svoje vzdelávacie povinnosti, vyvarovať sa spôsobu života, ktorý by mohol byť preň ohrozujúci (Oláh, 2005).

Sociálni pracovníci sa snažia prostredníctvom vykonávania opatrení predchádzať, zmierňovať alebo riešiť vhodným spôsobom samotné krízové situácie. Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela je podľa nás veľmi zaujímavou oblasťou sama o sebe, je zmysluplná, pomáha liečiť ľudské problémy, zvládať klientom ich ťažké životné situácie a centrom pozornosti je rodina a maloleté dieťa.

2. 2 Výchovné opatrenia

Čo si človek v prvom momente predstaví pod pojmom výchovné opatrenie? Možné je si predstaviť niečo spojené s výchovou, s činnosťami zameranými na zabezpečenie správnej výchovy a starostlivosti. Výchovné opatrenia sú zamerané predovšetkým na nápravu a obnovenie riadnej výchovy, pokiaľ zlyhávajú rodičia a neplnia si svoje rodičovské práva a povinnosti a zanedbávajú tak starostlivosť o deti. Výchovné opatrenie zároveň slúži, aj keď naopak zlyháva z určitého dôvodu dieťa a jeho správanie je neprípustné. Dôvody môžu byť rôzne, či už záškoláctvo, trestná činnosť, poruchy správania a iné patologické prejavy, čomu sa budeme venovať v ďalších častiach našej práce. Na základe toho, že počet sociálno –

patologických javov stále narastá aj na školách sa snažia prostredníctvom rôznych preventívnych programov tento nárast sociálno – patologických javov znižovať. „Každý štát, ak sa chce správať zodpovedne z hľadiska budúceho vývoja kriminality v spoločnosti, musí venovať trvalú a sústredenú pozornosť formám a prejavom sociálno-patologických javov u detí a mladistvých, jednak sa musí starať a garantovať ich práva a oprávnené záujmy“ (Ivor, 2010,).

V kompetencii Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny je ukladanie a vykonávanie výchovných opatrení podľa zákona o rodine ako aj podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. V zmysle zákona o rodine každý môže oznámiť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, súdu alebo obci nevhodné správanie sa detí, ale tiež porušovanie povinností rodičov, vyplývajúcich z ich práv a povinností alebo zneužívanie ich práv, ale tiež je potrebné oznámiť skutočnosť, že rodičia nemôžu plniť povinnosti, vyplývajúce z ich rodičovských práv a povinností.

„ Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o uložení týchto výchovných opatrení:

- a/ vhodným spôsobom napomenie maloleté dieťa, jeho rodičov a iné fyzické osoby, ktoré svojim správaním ohrozujú alebo narušujú jeho riadnu výchovu,
- b/ určí nad výchovou maloletého dieťaťa dohľad, dohľad vykonáva najmä za súčinnosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené,
- c/ uloží maloletému dieťaťu obmedzenie v rozsahu potrebnom na predchádzanie a zabraňovanie škodlivým vplyvom, ktoré môžu ohroziť alebo narušiť jeho priaznivý vývoj, dodržiavanie uloženého, obmedzanie sleduje najmä za súčinnosti obce,
- d/ uloží maloletému dieťaťu a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo odbornému poradenstvu v špecializovaných zariadeniach (§ 37, odsek 2 Zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine v znení neskorších predpisov).

„Navrhovanie výchovných opatrení, ktorých následkom je vydávanie rozhodnutí o uložení výchovného opatrenia, ak rodičia, iní občania, zodpovední za výchovu dieťaťa alebo iní občania ohrozujú, či narušujú riadnu výchovu dieťaťa, vážne porušujú práva a povinnosti, najmä tým, že nevytvárajú podmienky na výchovu, vzdelávanie a všestranný vývoj podľa schopností dieťaťa alebo, ak sa u dieťaťa prejavujú poruchy správania. O uložení niektorého z výchovných opatrení rozhoduje príslušný súd“ (Oláh, 2005, s. 33).

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny ako orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately plní úlohu koordinátora, ak treba pri vykonávaní opatrení sociálnej kurately pre deti alebo pomoci deťom, ktoré sú týrané, pohlavne zneužívané, zanedbávané, alebo u ktorých je dôvodné podozrenie z týrania, pohlavného zneužívania alebo zanedbávania, alebo ktoré boli obeťou obchodovania. V rámci svojich právomocí najprv upozorní rodičov alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa, že svojim správaním môžu ohroziť alebo narušiť psychický, fyzický alebo sociálny vývin dieťaťa. V závažných prípadoch môže zasiahnuť do rodičovských práv a povinností, ak je to v záujme dieťaťa (Mátel, Schavel, 2011, s. 245).

V prípadoch ak výchovné opatrenia nevedú k náprave, môže súd dočasne odobrať dieťa zo starostlivosti rodičov aj proti ich vôli, zo starostlivosti osôb, ktorým bolo dieťa zverené do náhradnej rodinnej starostlivosti, ďalej budúcim osvojiteľom, ktorým bolo dieťa zverené do starostlivosti, osvojiteľom alebo poručníkovi, ktorí sa o dieťa starajú a nariadi dieťaťu:

- pobyt v zariadení odbornej diagnostiky, najdlhšie na obdobie šiestich mesiacov,
- pobyt v špecializovanom zariadení, najdlhšie na šesť mesiacov,
- alebo pobyt v resocializačnom stredisku pre drogovovo závislých (§37, odsek 3 zákona o rodine).

Dospeli sme k tomu, že súd môže uvedené výchovné opatrenia za vhodným účelom aj spájať, mal by predovšetkým sledovať účinnosť výchovného opatrenia, a ak je splnený daný účel, tak súd výchovné opatrenie zruší alebo nariadi iné výchovné opatrenie. Ak je to potrebné, tak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rozhodne o uložení týchto výchovných opatrení:

a/ upozorní vhodným spôsobom:

- dieťa,
- jeho rodičov alebo
- osobu, ktorá sa stará o dieťa, ak by svojim správaním mohla narušiť jeho priaznivý fyzický, psychický a sociálny vývin,

b/ dieťaťu uloží povinnosť liečby v špecializovanej ambulantnej starostlivosti,

c/ dieťaťu uloží povinnosť, aby sa zúčastnil na výchovnom alebo sociálnom programe.

„Právna úprava vykonávania opatrení umožňuje výrazne širšiu variabilitu ich výkonu oproti predošlému stavu. Úprava prostredí, v ktorých sa opatrenia vykonávajú, utvára možnosť kombinovať rôzne metódy, techniky a postupy práce, osobitne sociálnej práce, vykonávať ich podľa potreby v rôznych prostrediach (v prirodzenom rodinnom, v náhradnom rodinnom, v otvorenom a v prostredí utvorenom a usporiadanom za účelom výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately) a vhodnou formou“ (Oláh, 2005, s. 104).

„Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately nemôže svojim rozhodnutím o uložení výchovného opatrenia odobrať maloleté dieťa z osobnej starostlivosti rodičov, alebo osoby, ktorá sa o dieťa osobne stará. Orgán stanoví právnickú alebo fyzickú osobu alebo akreditovaný subjekt, ktorý by mal spolupracovať pri vykonávaní výchovného opatrenia ako aj potom následne zhodnotiť, či bolo účinné. Podľa dôvodov, pre ktoré bolo výchovné opatrenie určené, vypracuje orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sám alebo za spolupráce s akreditovaným subjektom plán výkonu výchovného opatrenia, uloženého súdom alebo orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Najmenej raz za dva mesiace sa za účasti dieťaťa, jeho rodičov alebo osoby, ktorá sa o dieťa stará, vyhodnocuje, či dané výchovné opatrenie plní svoj účel a každá zmena musí byť v tomto pláne výkonu výchovného opatrenia uvedená“ (Oláh, Roháč, 2008).

Podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately po ubehnutí doby, ktorú uviedol v rozhodnutí o uložení daného výchovného opatrenia, je povinný zhodnotiť, či bolo výchovné opatrenie účinné, a ak áno, tak ho zruší ale naďalej sleduje situáciu, či účinok výchovného opatrenia pretrváva. Pokiaľ neplní výchovné opatrenie svoj účel, tak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately dané opatrenie zruší a môže rozhodnúť o uložení iného výchovného opatrenia alebo navrhne súdu uložiť výchovné opatrenie podľa osobitného predpisu, t.j. podľa § 37 ods. 3 zákona o rodine alebo navrhne súdu prijatie iného vhodného výchovného opatrenia podľa osobitného predpisu.

„Výkon výchovných opatrení je podmienený úzkou spolupracou súdu a prokurátora najmä s probačným a mediačným úradníkom, štátnym orgánom starostlivosti o

mládež, ale aj ďalšími výchovnými, vzdelávacími a zdravotníckymi zariadeniami“ (Ivor, 2010, s. 464).

Je všeobecne známe, že rodičia pri výchove detí využívajú pomerne často nesprávne výchovné prostriedky a snažia sa uplatniť iba negatívne výchovné opatrenia. Začínajú uvažovať a riešiť správnu výchovu príliš neskoro, keď už je často charakter dieťaťa negatívne ovplyvnený. Dovtedy si problém nepripúšťajú, prípadne ho odmietajú riešiť, bagatelizujú problémy od ich začiatku a riešia ich, keď už je niekedy neskoro. Mali by sa preto snažiť vo výchove využívať najmä kladné výchovné prostriedky, môžu mať pozitívny účinok a zabrániť tak poruchám správania u detí. Ak je výchova dieťaťa narušená alebo vážne ohrozená alebo ak si rodičia neplnia svoje povinnosti tak ako by mali, je nutné k náprave riadnej výchovy uložiť výchovné opatrenia, ktoré sú jednou z foriem intervencie súdu, sociálnych pracovníkov a spolupracujúcich subjektov.

3 VÝCHOVNÉ OPATRENIA V PRÁCI SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA

Dôležitou formou opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sú výchovné opatrenia. Ukladajú sa rodičom i maloletým deťom v prípadoch, keď zlyháva rodina, rodičia, ale aj samotné dieťa.

„Jedným z neželaných javov súčasnej spoločnosti je aj prudký nárast a rozšírenie spektra tzv. sociálno-patologických javov. Pod sociálno-patologickými javmi chápeme všeobecne choré, nežiadúce, nenormálne javy v spoločnosti, spojené s jej globálnou krízou, je aj rozvoj vysoko rizikových oblastí správania človeka“ (Hupková, In: Sociálna prevencia, 2011, s. 20).

Škoviera (In: Sociálna prevencia 2011, s. 14) je presvedčený o tom, že „základným problémom detí s poruchami správania je výchovné zanedbanie zo strany nielen rodiny, ale aj spoločnosti. Hodnoty, ktoré vyznávajú deti, sú len reflexiou súčasnej materializácie sveta. Spoločnosť do značnej miery rezignovala na výchovu mladých ľudí. V duchu liberálnej nevyváženosti hodnôt ich nadmerne ochraňuje a ospravedľňuje, a oni stratili rešpekt pred zákonom (rodičom, učiteľom, policajtom) a získali moc, s ktorou nevedia narábať“. Súhlasíme s Ondrejkovičom a Poliakovou (1999, s. 197), ktorí sú presvedčení, že „voľný čas je špecifickou a dôležitou súčasťou života detí, mládeže, dospelých, človeka v každom veku. Potrebujeme ho všetci ako čas oddychu, regenerácie fyzických a psychických síl, uvoľnenie po práci, štúdiu, ako slobodný časový priestor na stretnutia s kamarátmi, priateľmi, na sebarealizáciu, v aktivitách, činnosti podľa vlastných potrieb a záujmov, predstáv, túžob, aspirácií a hodnôt“.

V klinickej praxi sociálneho pracovníka sa často stretávame s deťmi, ktoré sú svojim správaním problematické, živé, hyperaktívne, je narušená ich pozornosť. Táto problematika je multidisciplinárna a okrem sociálnych pracovníkov a detských psychologov sa s ňou stretávajú špeciálni pedagógovia, psychiatri, neurológovia, pediatri a iní. Ide o poruchu ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), čiže o hyperaktivitu s poruchami pozornosti. Prejavuje sa krátkym, rozptáim pozornosti, zvýšenou rozptýlenosťou, zle riadenou hyperaktivitou, impulzivitou, kolísaním nálad, agresivitou. Je zaradená medzi poruchy narušeného správania, v detstve, spolu s poruchami opozičného vzdoru a poruchami správania (Oláh, 2005, s. 62-63).

Aj uvedená diagnóza môže viesť k ukladaniu výchovného opatrenia dieťaťu, ktorého temperament vybočuje z normy, pokiaľ nemá zmysluplne vyplnený voľný čas a má príliš veľa priestoru k tomu, aby ho trávil neúčelne, často môže sklznúť k patologickému správaniu. Je potrebné, aby jeho porucha bola správne diagnostikovaná, aby nebol nevhodne zaradený zo strany školy, prípadne iných zainteresovaných subjektov, aby nebol braný ako „zlý“, ale za pomoci špeciálnych pedagógov, či psychológov správne diagnostikovaný. Má sa k nemu pristupovať tak, aby bolo možné anomálie a nevhodné prejavy v jeho správaní usmerniť a podporiť jeho kladné stránky. Dôležitú úlohu tu zohráva škola, mimoškolské aktivity, ktoré môžu veľa pozitívne ovplyvniť, samozrejme aj sociálny pracovník, ktorého úlohou je zabrániť tomu, aby dieťa nebolo svojim spôsobom odpísané, ale aby sa s ním pracovalo vhodnými prostriedkami a metódami a malo možnosť riadne fungovať v rámci detského kolektívu, či rodiny.

Aj práve preto sa domnievame, že najdôležitejšiu úlohu má vo formovaní detskej osobnosti jeho rodina. Fungujúce rodinné a výchovné prostredie je nenahraditeľné. Od prvých momentov, ktoré si uvedomujeme, vnímame svoju matku, otca, súrodencov, všetkých, ktorí tvoria našu rodinu.

Rodičia sú tí, ktorých máme radi, poslúchame, rešpektujeme ich autoritu, berieme si od nich príklad. Pokiaľ je ich výchovný vplyv pozitívny, to, čo dostávame, ovplyvňuje pozitívne našu budúcnosť. Pokiaľ sú rodičovské výchovné stimuly negatívne, vplyv do budúcnosti je o to horší.

Podľa Pavelkovej, Čechotovej, Kubíčkovej (2005, s. 12) je „rodičovstvo spoločnosťou mimoriadne uznávaným poslaním ženy a muža. Spoločnosť poskytuje rodičovstvu nielen svoju ochranu, ale aj potrebnú starostlivosť, najmä hmotnou podporou rodičov a pomocou pri výkone rodičovských povinností“.

Dieťa sa v priebehu vývoja učí rozlišovať žiadúce a nežiadúce správanie, aj jeho vhodnosť vo vzťahu k určitej situácii. Spočiatku jeho správanie korigujú rodičia, neskôr je schopné samostatne regulovať svoje správanie, aj keď ho práve nikto nekontroluje. Schopnosť dodržiavať normy sa spája s rozvojom psychických kompetencií. Dieťa musí byť natoľko rozumovo vyspelé, aby bolo schopné chápať význam a podstatu noriem správania“ (Vágnerová, 1999, s. 448).

„V zložitých situáciách na seba niekedy dieťa samotné berie príliš veľkú zodpovednosť za spokojnosť rodičov, za šťastie toho, ktorý zostal sám, či za bezpečie

matky počas domáceho násilia. Dieťa sa snaží správať zrelšie a zodpovednejšie ako dospelý, lenže nemá nástroje, ktorými by mohlo situáciu ovplyvniť – takže celkom zákonite zlyhá a prepadne sa do pocitu zlyhania a viny“ (Kramulová, In: Psychologie dnes, 2011, s. 14).

Rodičia dávajú svojmu dieťaťu obrovské množstvo energie, ktorá rozvíja jeho autonómiu, buduje jeho osobnosť, až pokiaľ dieťa nedospeje a nie je schopné prebrať zodpovednosť samo za seba. Pokiaľ sa rodičia riadne o dieťa starajú, ľúbia ho, podporujú a dávajú mu kladné podnety, konajú tak v jeho najlepšom záujme. Proti nemu konajú vtedy, keď je výchova a rodičovský prístup chladný, odmeraný, náladový, šikanujúci, agresívny, či trestajúci. Úplne nevhodné je vychovávať dieťa nezodpovedne, nevypočítateľne, so strachom, či bitkou (Mardiaková, Zimová, 2011).

„V podstate existujú dva chybné prístupy, ktoré rodičia a učitelia uplatňujú vo výchove detí. Jeden z nich je rozmaznávanie alebo hyperprotektívny prístup. Druhý je nátlakový – autokratický prístup. Po rozpoznaní neužitočnosti, zbytočnosti a dokonca škodlivosti týchto prístupov sa učitelia a psychológovia môžu naučiť rozpoznať dieťa, ktorého rodičia si nie sú vedomí lepších metód na ovplyvňovanie a formovanie svojich detí (Walton, 2008, s. 14).

Práve príklady nevhodného prístupu rodičov k deťom sú často predmetom uložených výchovných opatrení a práca s nimi je predmetom nasledujúcej časti našej bakalárskej práce.

3.1 Dôvody ukladania výchovných opatrení

Jedným z výchovných opatrení v zmysle Zákona o rodine je napomenutie. Toto opatrenie je pomerne málo využívané v praxi sociálnych pracovníkov. Napomenutie ukladajú hlavne rodičom maloletého dieťaťa, ktorí pri výchove využívajú nevhodné výchovné postupy, často za hranicou prirodzeného, zodpovedného rodičovského správania.

„Spôsob, akým má byť napomenutie urobené, zákon bližšie neustanovuje. Iba všeobecne uvádza, že súd vhodným spôsobom napomenie. Ide tu o výchovné opatrenie jednorázovej povahy. Samostatným uskutočnením napomenutia dochádza súčasne aj k realizácii – vykonaniu tohto výchovného opatrenia“ (Ficová, Svoboda, 2005, s. 1199).

„Rodičia, ktorí nevhodne zaobchádzajú s dieťaťom, majú obvykle nejasnú predstavu dôsledkov svojho správania. Miera ich súcitu s dieťaťom je nedostatočná. Vzniká dojem, že rodičia sú emočne a fyzicky od detí oddelení, prípadne môžu správanie svojho dieťaťa vnímať ako obraz svojich negatívnych vlastností. Nevhodné zaobchádzanie je potom dôsledkom obranných mechanizmov, projekcie a popretia „ (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 30).

Ďalším nevhodným prejavom správania rodičov je napr. používanie nevhodných telesných trestov. Hoci „človek má vrodené dispozície k agresívnemu správaniu, podobne ako predpoklady k iným vlastnostiam a schopnostiam nie sú sklony k agresivite u všetkých ľudí rovnaké. Najviac ľudí má priemernú dávku predpokladov ku agresivite, zatiaľ extrémne varianty sú vzácne“ (Vagnerová, 1999, s. 277).

Ak sa sociálny pracovník sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately dozvie o tom, že dieťa je rodičmi nevhodne trestané, mal by konať. V prvom rade je potrebné, aby si toto oznámenie preveril, navštívil rodinu, prešetril pomery v domácnosti, vykonal pohovor samostatne s rodičmi a vhodným spôsobom vypočul aj maloleté dieťa, samozrejme bez prítomnosti zákonného zástupcu. Následne si preverí starostlivosť rodičov o dieťa prostredníctvom dopytu u pediatričky, iných odborných lekárov, v škole, v rámci mimoškolských aktivít, či v susedstve rodiny, prípadne použije možnosti overenia si podstatných informácií. Pokiaľ sa podozrenie z nevhodného správania rodičov potvrdí, zváži, akú možnosť z opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately využil. Jednou z nich je práve napomenutie rodičom.

Ďalším z výchovných opatrení je dohľad. Toto výchovné opatrenie je v praxi sociálnych pracovníkov, či kurátorov využívané podstatne častejšie. Ukladá sa z rôznych dôvodov, napr. v prípadoch, keď rodičia dieťa zanedbávajú, nestarajú sa riadne oň, požívajú alkohol, drogy, holdujú rôznym závislostiam. V posledných rokoch sa rozrástá počet dospelých i detí, závislých na hrách, či internete, týmto nerestiam podliehajú nielen maloleté deti, ale aj ich rodičia. „ Zanedbanosť má za následok depriváciu, ktorá predstavuje významnú zložku pri stúpajúcej agresivite, šikanovaní a iných formách náhradného uspokojovania vyšších psychických potrieb, ďalej pri stúpajúcom výskyte delikvencie, toxikománie, poruchách rodinného súžitia a pod.“ (Oláh, 2005).

Podľa Ondrejkooviča a Poliakovej (1999, s. 58) „ pre človeka v modernej dobe je príznačné, že sa ocitol v tisícokrakých závislostiach nielen od ľudí, ale aj od vecí“.

Vagnerová (1999, s. 293) považuje „závislosť na alkohole za značnú záťaž pre celú rodinu. Postupne dochádza k závažnému narušeniu medziľudských vzťahov a k zmene postavenia. Závislý postupne v rodine stráca svoje postavenie, prestíž, úctu. Stáva sa nenávideným a opovrhovaným, tým, kto kazí pohodu a preto oňho nikto nestojí“. V poslednom období, keď sa stáva počítač vlastníctvom takmer každej rodiny, či dokonca každého jej člena, nie je zriedkavosťou badať nárast osôb, dospelých i detí, ktorí sú schopní na úkor rodiny a plnenia si svojich povinností, presedieť celé hodiny pred obrazovkou počítača, ponárať sa do virtuálneho sveta namiesto reálneho.

„ Chat má vysoký potenciál rizika smerom k vzniku závislosti najmä pre ľudí s problémami v reálnych sociálnych vzťahoch. Dôvody veľkých rizík sú najmä:

- svoje hendikepy možno zakryť,
- komunikácia poskytuje veľa času na premýšľanie nad odpoveďou, možnosť zámerne sa vyhnúť odpovedi a pod.,
- ľahšie získanie novej identity podľa svojho želania je lákadlo, ktorému sa ťažko odoláva,
- poskytuje únik z reálneho sveta“ (Hupková, 2011 In: Sociálna prevencia, str. 21).

Gamblerstvo (patologické hráčstvo) patrí od roku 1994 medzi oficiálne diagnózy, medzi návykové a impulzívne poruchy, opakujúce sa epizodicky. Ľudia trpiaci touto poruchou, riskujú stratu zamestnania, rodiny a postavenia v spoločnosti. Patologický hráč nie je schopný prestať hrať. Medzi najčastejšie sociálne dôsledky hazardných hráčov patrí sociálna izolácia, vyšší výskyt domáceho násillia, vyššie riziko rozvodovosti, zneužívanie, sociálne problémy, zadlženosť rodín, úzkosti, depresie (Hupková, 2009).

Nech už sú patologické prejavy správania sa rodičov akékoľvek, či alkoholizmus, gamblerstvo, požívanie drog, zlé zaobchádzanie, zanedbávanie, či iné nevhodné prístupy z ich strany, každé z nich nesie v sebe vysokú mieru spoločenskej patológie a nebezpečenstva zároveň. Tým, kto býva ohrozený najviac, sú maloleté deti, ktoré si takéto správanie a prístup zo strany rodičov nezaslúžia, potrebujú láskyplné domáce prostredie, šťastné detstvo bez stresu a nešťastia.

Práve dieťa, ohrozené nevhodným správaním zo strany rodičov, potrebuje, aby ho niekto chránil, chápal, podal mu pomocnú ruku a podporil ho. Formou nariadeného dohľadu nad výchovou dieťaťa môže štát prostredníctvom sociálneho pracovníka Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, odboru sociálnych vecí a rodiny, oddelenia

sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zabezpečiť ochranu práv dieťaťa. Sociálny pracovník pri tejto činnosti spolupracuje hlavne s obcou, v ktorej rodina žije, so školským, či predškolským zariadením, lekárom a podľa individuálnej potreby zvažuje spoluprácu aj s inými subjektami. Častú intervenciu podáva psychológ, nezriedka aj psychiater, či špeciálny pedagóg.

Dohľad sa nariaďuje aj z dôvodov, keď zlyháva dieťa. Konkrétne je to v prípadoch nevhodného správania, záškoláctva, alkoholizmu, nevhodného kontaktu s prostredím drog a rôznymi poruchami správania, často aj vplyvom rôznych rovesníckych skupín. „Formovanie osobnosti mladého človeka často ovplyvňuje skupina vrstovníkov. V tejto skupine si jedinec osvojuje schopnosť spoločensky sa presadiť, dodržiavať zásady a pravidlá pri hrách, v športe, pri spoločenskej činnosti, učí sa spoluzodpovednosti. V období adolescencie chcú byť mladí ľudia už nezávislí, často sú bez dozoru dospelých a voľný čas radi trávia s rovesníkmi. Začínajú sa podobným štýlom obliekať, vytvárať reč, aby tak prejavili spolupatričnosť. Zložitá situácia nastáva vtedy, ak činnosť rovesníckej skupiny má nepriaznivý vplyv. Je to v takom prípade, ak jednotlivca skupina nechce prijať medzi seba. (Dimoff, Carper, 1994).

Jedným z problémov, ktoré sú u detí, je čoraz rozšírenejší protispoločenský jav, ktorý môže byť predmetom záujmu sociálneho kurátora, a to je násilie v školských kolektívoch, medzi deťmi a zároveň aj ich nevhodné správanie voči dospelým, najmä vyučujúcim. „Násilie na školách (mobb alebo bullying) pokladáme jednoznačne za sociálnopatologický jav, ktorý je neobyčajne komplexný a multikauzálny. Súvisí s procesom individualizácie mládeže, štrukturálnymi zmenami v rodine, oslabovaním sociálnej kontroly a prvkami anómie v spoločnosti. Má vzostupnú tendenciu, ktorú je nevyhnutné čo najskôr dostať „pod kontrolu“ profesionálnou intervenciou do jeho podstaty“ (Ondrejko, 2003, s. 266).

Tokárová (2003, s. 340) považuje za „osobitný problém tzv. poruchy správania, ktoré nepatria do oblasti sociálnej patológie, resp. sociálnej deviácie, lebo sú súčasťou individuálnej invalidity, abnormality, v psychologickej alebo anatomickej štruktúre, či funkcii človeka“.

Za poruchu správania môžeme označiť správanie, ktoré charakterizuje opakované a pretrvávajúce, asociálne, agresívne alebo vyzývavé konanie. Takéto správanie môže vážne narušiť veku primerané sociálne požiadavky. Vyznačujú sa nasledovnými symptómami:

- nadmerné bitkárstvo a terorizovanie,
- krutosť voči iným ľuďom a zvieratám,
- ťažké poškodzovanie majetku,
- podpaľáčstvo, krádeže, opakované klamstvá, záškoláctvo, úteky z domu,
- časté a veľké výbuchy zlosti a neposlušnosť,
- šikanovanie iných,
- sexuálne násilné správanie,
- časté úteky z domu a iné.

V praxi sú známe:

- poruchy správania obmedzené na rodinný okruh – krádeže vecí z domu, rozbíjanie hračiek, vecí, trhanie šiat, násilie voči členom rodiny,
- porucha socializácie – trvalé dissociálne alebo agresívne správanie s výrazným rozsiahlym narušením vzťahov jedinca k ostatným deťom, izolácia, vzdor, nepriateľstvo, odmietanie autority,
- socializačná porucha správania – pretrvávajúce agresívne správanie, skupinová delikvencia, priestupky v gangoch, spoločné krádeže,
- opozičná vzdorovitá porucha – vyskytuje sa u mladších detí, prejavuje sa neposlušnosťou (rozvratníckym správaním, provokovaním, zamerané hlavne voči dospelým). Uvedené poznatky sme získali z výstupov zo seminára „Poruchy správania u detí a adolescentov v kontexte práce oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a referátov poradenskopsychologických služieb v Rajeckých Tepliciach v roku 2006.“

V prípadoch, keď zlyháva rodina, pracuje s výchovným opatrením pracovník sociálnoprávnej ochrany. V prípade zlyhania dieťaťa, pracuje s ním sociálny kurátor. Aj výchovné opatrenie do určitej miery vnímame ako opatrenie preventívne, ktoré môže pomôcť zabrániť páchaniu nevhodného správania, jeho eliminácie jednak zo strany rodičov, ako aj zo strany maloletých detí.

„Účelná prevencia musí byť plošná, podporujúca rozvoj sociálnych kompetencií, a to už od predškolského veku, kde ide o ochranu zdravia ako významnej hodnoty, a uvedomovanie si všetkých foriem nebezpečenstva, ktoré ich môžu ohroziť a tiež podpora vytvárania zdravých vzťahov mimo rodiny“ (Kraus, In: Sociálna prevencia, 2011, s. 5).

Medzi odborníkmi prevláda názor, že keby spoločnosť venovala väčšiu pozornosť prevencii, dokázala by predchádzať niektorým negatívnym javom (Mátel, Schavel, 2011, s. 76). Práve preto sa v poslednom období venuje zvýšená pozornosť rôznym preventívnym opatreniam už v školách, v rámci mimoškolských aktivít, atď. Sociálni kurátori v rámci prevencie vykonávajú aj prednáškovú činnosť v školách, základných, či stredných, v spolupráci s tzv. preventistami v jednotlivých zložkách policajných orgánov, či mestskej polície a samotných školách sa vzdelávajú a poznatky odovzdávajú deťom a mladistvým v oblasti prevencie proti sociálnopatologickým javom. Taktiež policajné kontroly na požívanie alkoholu a drog zo strany maloletých na diskotékach, v baroch a vo verejných priestranstvách za súčinnosti sociálnych kurátorov majú za cieľ získať vo verejnosti presvedčenie, že požívať alkoholické nápoje sa nevypláca a zároveň v očiach samotných detí a ich rodičov budovať zodpovednosť sami za seba a dosah svojho správania.

Súhlasíme s Ondrejkovičom (1999), že v našich rodinách chýbajú deťom základné životné istoty, absentujú pozitívne vzory a citová výchova neobsahuje žiadne humanizačné prvky.

Nech už je dohľad nad výchovou dieťaťa nariadený z akéhokoľvek dôvodu, toto výchovné opatrenie má za cieľ eliminovať nefunkčné rodinné prostredie, zabrániť rozširovaniu sociálnej patológie, či už v rámci celej rodiny a spoločnosti alebo samotného maloletého dieťaťa. Aj sociálny pracovník, aj sociálny kurátor prístupujú k spisovej dokumentácii oveľa častejšie ako u iných prípadov. So spisom je nutné pracovať, rodinu navštevovať, samotnému dieťaťu a jeho rodičom poskytovať potrebnú intervenciu. Sociálny pracovník intenzívne spolupracuje so školou, ktorú dieťa navštevuje, s pediatrom, prípadne iným lekárom, do ktorého dispenzára dieťa patrí. Každé dva mesiace vyhodnocuje celkovú prácu s dieťaťom a jeho rodinou a vypracúva plán práce na obdobie ďalších dvoch mesiacov. Raz za šesť mesiacov vyhodnocuje a vypracúva plán. V praxi platí, že výchovné opatrenie by malo byť v platnosti maximálne rok, je to však individuálna záležitosť. Každá rodina a dieťa si vyžaduje inú dĺžku spoločenskej intervencie, iný časový rámec a preto je nutné ku každému prípadu pristupovať individuálne. Vyhodnotenie sa realizuje za účasti maloletého dieťaťa, pokiaľ to nie je spojené s vážnou prekážkou, napríklad ak je dieťa ťažko zdravotne postihnuté a nedokáže sa podpísať, či rozlíšiť dosah takéhoto úkonu.

Pri každom vyhodnotení plánu v rámci výchovného opatrenia je nutné zdôvodniť, či si plní svoj účel a čo na nasledujúce obdobie navrhuje sociálny pracovník, či kurátor. Samotný plán práce je v očiach sociálnych pracovníkov a kurátorov vnímaný ako byrokratický nástroj, ale z iného uhla pohľadu môže pomôcť nazerať na problémy dieťaťa a jeho rodiny tak, že ponúka priestor vnímať tieto problémy inou optikou a ponúkať iné riešenia, prípadnú cestu k nim.

Ďalším výchovným opatrením je obmedzenie. Jeho podstatou je obmedziť práva dieťaťa, výchovne ho usmerniť, aby sa zdržal určitého nevhodného správania. Ďalej to, aby sa nezdržiaval v zariadeniach, kde má možnosť byť aktívne súčasťou spoločenskej patológie, v rôznych herniach, kasínach, reštauráciách pochybného charakteru, kluboch, kde sa zdržiavajú kriminálne závadné osoby, kde je podozrenie z požívania nielen alkoholu, ale marihuany, či iných druhov drog. Týmto spôsobom sa môže predísť negatívnym vplyvom, ktoré v dnešnej spoločnosti na dieťa číhajú na každom kroku. Okrem sociálneho pracovníka, či kurátora Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zohráva podstatnú úlohu pri tomto výchovnom opatrení hlavne obec. Za ich vzájomnej súčinnosti sa môže oveľa účinnejšie zabezpečiť udržanie žiadúceho spoločenského správania sa dieťaťa. Je jednoduchšie pracovať s výchovným opatrením – obmedzením v menšej obci, kde každý každého pozná a spoločenská kontrola môže takto plniť významnejšie svoju úlohu. Dá sa zabrániť tomu, aby maloleté dieťa nevstupovalo na pôdu herne, reštaurácie, či iného verejného miesta, ktoré dieťaťu ponúka vysokú dávku sociálnej patológie. V mestách to nie je také jednoduché, ale veľmi dôležitú úlohu zohrávajú preventisti z jednotlivých zložiek policajných orgánov, z mestskej, či štátnej polície. Títo priamo v teréne pri výkone práce monitorujú priestory takýchto objektov, kontrolnými akciami za súčinnosti sociálnych kurátorov sledujú pomerne často dodržiavanie obmedzenia voči maloletým deťom. Sme toho názoru, že verejnosť už do značnej miery prijala tieto preventívne akcie, ktoré napomáhajú eliminovať antisociálne správanie maloletých, majú výchovný a zároveň aj prevýchovný charakter a cielene vedú deti a mládež k pozitívnym zmenám ich myslenia a správania.

Ficová, Svoboda (2005, s. 1200) považujú tieto situácie ako „prípady, keď ešte k reálnemu ohrozeniu alebo narušeniu priaznivého vývoja maloletého dieťaťa nedošlo. Uložené obmedzenie môže spočívať napríklad v zákaze návštev určitých

podnikov, spoločností a zábav pre maloletého nevhodných, alebo môže spočívať v zákaze styku s fyzickými osobami, ktoré majú alebo môžu mať zlý vplyv na priaznivý vývoj maloletého dieťaťa a pod. Dodržiavanie uloženého obmedzenia súd sleduje najmä za súčinnosti obce a podľa okolností, charakteru uloženého obmedzenia, aj za súčinnosti ďalších fyzických alebo právnických osôb“.

Stotožňujeme sa s Oláhom (2005, s. 78), že „okrem výchovných opatrení ako je napomenutie, dohľad, obmedzenie, Zákon o rodine upravuje v ustanovení § 37 ods. 2 písmeno d/ výchovné opatrenie, ktorým súd uloží maloletému a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo odbornému poradenstvu v špecializovaných zariadeniach“. K tomuto typu výchovného opatrenia pristupujú sociálni pracovníci a kurátori hlavne v prípadoch, keď rodičia nerešpektujú záujem svojho dieťaťa a jeho problémov, odmietajú ponúkanú psychologickú, či inú odbornú pomoc a problém je natoľko závažný, že si vyžaduje spoluprácu rodičov, psychológov a iných odborníkov z hľadiska riešenia konkrétneho patosociálneho javu v správaní sa rodičov, či samotného dieťaťa.

Ďalšie výchovné opatrenia prichádzajú do úvahy vtedy, ak predchádzajúce nevedli k náprave a ak je to potrebné v záujme dieťaťa. V takom prípade súd dočasne odníme maloleté dieťa z osobnej starostlivosti. V zákone sa vyslovene zdôrazňuje, že súd tak urobí aj proti vôli rodičov, čo je len samozrejmé a teda aj nadbytočné. Navyše pri ostatných osobách (okrem rodičov), ktoré majú maloleté dieťa vo svojej starostlivosti sa už neuvádza, že súd aj bez súhlasu týchto osôb odníme maloleté dieťa. V danom prípade ide o prísnejšie výchovné opatrenia, keďže spočívajú v dočasnom odňatí maloletého dieťaťa z jeho doterajšieho výchovného prostredia. Tieto ďalšie výchovné opatrenia súd nariadi maloletému podľa ustanovenia § 37 ods. 3 Zákona o rodine, a to:

- a/ pobyt v zariadení, ktoré plní úlohy odbornej diagnostiky, najdlhšie na šesť mesiacov,
- b/ pobyt v špecializovaných zariadeniach, najdlhšie na šesť mesiacov,
- c/ pobyt v resocializačnom stredisku pre drogovu závislých.

Sledovanie výchovných opatrení súd uskutočňuje najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou a príslušným zariadením, ak je v ňom maloleté dieťa umiestnené. Túto svoju povinnosť však súd nemôže preniesť na iný orgán (Ficová, Svoboda, 2005, s. 1200-1201).

3.2 Sociálna práca s výchovnými opatreniami

„Sociálna práca ako praktická činnosť je profesionálna aktivita, ktorá umožňuje jednotlivcovi, skupinám a komunitám identifikovať, t.j. eliminovať a riešiť alebo aspoň zmierniť osobné, skupinové (komunitné) sociálne problémy alebo vplyvy prostredia, ktoré na nich vplyvajú negatívne (Tokárová a kol., 2003, s. 35). Sociálny pracovník je odborníkom v oblasti sociálnej práce a pomáha klientom zvládať ich problémy, minimalizovať dopady negatívnych javov, ktoré ich životmi prechádzajú v rámci celej rodiny i samotného maloletého dieťaťa.

Globalizáciou spoločnosti sa otvoril priestor nielen na pozitívne javy, ale žiaľ aj na veľké množstvo spoločenskej patológie, negatívny vplyv na intímny život rodiny, školy, ale aj celej spoločnosti. Rodina žiaľ vo veľkej miere rezignovala na svoje pôvodné postavenie, jednotlivci v nej sa individualizujú, uzatvárajú do svojho sveta. Tým, že deti toto všetko vnímajú od útleho veku, sami sa pred nimi uzatvárajú, trávia čas sami, pred vlastnými počítačmi, vo vlastných izbách, neskôr vo vlastných partiách. Hľadajú to, čo im doma chýba, niekoho, kto sa im bude venovať, kto ich bude počúvať, kto im bude vzorom a priateľom. Často do takýchto „priateľstiev“ unikajú maloleté deti, hľadajú v nich naplnenie prázdna, citovú podporu, ktorú by im v prvom rade mali poskytnúť rodičia. Pomerne veľký je aj počet detí, ktoré sú vychovávané v neúplných rodinách, rekonštruovaných rodinách, kedy rodičia menia partnerov a im nezostáva nič iné, len túto situáciu prijať. Súhlasíme s Harinekovou (In: Hardy a kol., 2011, s. 82), že „dnešné deti majú väčšie riziko, že nebudú vychovávané otcami, či naopak budú mať niekoľkých otcov a starých rodičov (opakovanými zväzkami po rozvode). Deti žijúce s viacerými alternatívnymi partnermi, alebo len s matkou bez skúseností s otcom, sú citovo ochudobnené, neraz aj šikanované a týrané druhmi matiek, nemajú prirodzený obraz rodiny“. Je preto pochopiteľné, že tápu už v detstve, v puberte začínajú z takejto rodiny unikať a hľadať na ulici, v partiách a inde to, o čom si myslia, že doma nenájdu. Niekedy je to nadmerné očakávanie zo strany rodiča, nápor kladený na dieťa a nevhodný výchovný vplyv. Podľa Psychologie dnes (10/2011, s. 14) „upokojiť rodiča, urobiť mu radosť a byť pochválený, to je hlavne pre mladšie deti veľmi silná, možno rozhodujúca motivácia. Každé dieťa sa občas zachová impulzívne, nechá sa niečím strhnúť a neposlúchne príkaz rodiča. Čím väčšiu má zodpovednosť, tým závažnejšiu škodu môže spôsobiť.“ Je veľmi dôležité, aby rodičia a deti spolu komunikovali, bavili

sa o problémoch, zaujímali sa o všetko, čo cez deň prežili, pomáhali si a podporovali sa. „Komunikáciu“ vníma Satirová (1994) „ako obrovský dáždnik, ktorý zakrýva a ovplyvňuje všetko, čo sa medzi ľuďmi odohráva. Od chvíle, kedy sme prišli na svet komunikácia je tým najdôležitejším faktorom, určujúcim aké vzťahy si človek vybuduje. Primárna triáda – otec, matka a dieťa – je miesto, kde sa učíme komunikovať, kde si budujeme svoju sebaúctu, vytvárame prvé závery o sebe, o druhých, o svete. Práve poznanie a závery z tohto obdobia nášho života sa stávajú základom pre celý zvyšok nášho života, pokiaľ ich nezmení niečo veľmi silné. To ako komunikujeme, má dopad na vnútro človeka, jeho sebaúctu, jeho správanie a na vzťahy“.

Keď rodina nefunguje ako má, keď rodičia nerešpektujú svoje dieťa, jeho potreby, keď ono nerešpektuje ich, nedodržiava dané pravidlá a rodina nie je schopná si sama pomôcť, mala by využiť intervenciu sociálneho pracovníka, vychovávateľa, psychológa, špeciálneho pedagóga, či iného odborníka. Málokto z rodičov je ochotný dať najavo pred očami verejnosti svoje problémy, nie sú ochotní využiť ponúkanú odbornú pomoc a podporu. V takýchto prípadoch môže sociálny pracovník podať návrh na nariadenie výchovného opatrenia v zmysle § 37, odsek 3 Zákona o rodine.

K tomuto výchovnému opatreniu sociálny pracovník a kurátor pristupuje hlavne v závažných situáciách, pri riešení patologických javov a problémov, vyskytujúcich sa u detí a ich rodičov. Jedným z týchto javov sú rôzne formy závislostí u detí. V posledných rokoch sa závislosti neobmedzujú len na alkohol, ale hlavne na konzumáciu drog, gamblerstvo, internet.

Pri tomto type výchovného opatrenia súd priamo určí zariadenie, či odborné pracovisko, v ktorom sa bude sociálne poradenstvo uskutočňovať. Rozhodnutie je pre dieťa a jeho rodičov záväzné a jeho cieľom je eliminovať nežiadúce správanie dieťaťa a jeho rodičov a pokus spoločne usmerniť ich správanie tak, aby bolo v medziach zákona, spoločnosťou akceptovaných noriem a morálky.

Škoviera (2008, s. 27) ako odborník na danú problematiku poukazuje na to, že „výchovné opatrenie je určené pre deti s poruchami správania a môže ho realizovať aj krízové stredisko, reedukačné centrum, diagnostické centrum a liečebnovýchovné sanatórium. Žiaľ, úplne chýbajú akékoľvek kritériá, ktoré by určovali v jednotlivých prípadoch vhodnosť konkrétneho zariadenia. Umiestňovanie detí s uloženým výchovným opatrením sa realizuje v každom prípade ad hoc, najmä na základe

subjektívneho posúdenia sociálnym pracovníkom Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. „ Do určitej miery sa s tým stotožňujú aj sociálni pracovníci Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, odboru sociálnych vecí a rodiny, oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v Topoľčanoch, kde sme mali možnosť počas štúdia vykonávať odbornú prax. Poukazujú však aj na to, že rozhodnutie nie je prvoplánové, je za nim veľké množstvo práce, terénnej, administratívnej, spolupráca so školou, v mezoprostredí rodiny, s lekármi, psychológom, súdom, pohovormi s rodičmi a dieťaťom, poradenstvom.

Keď už nie je možné z pohľadu sociálneho pracovníka sanovať rodinné prostredie tak, aby sa problém vyriešil bez takejto formy spoločenskej intervencie, je na mieste využiť takúto formu výchovného opatrenia. Sanácia rodiny je však nesmierne dôležitá a je potrebné, aby sociálny pracovník využil všetky možnosti. Bechyňová, Konvičková (2008, s. 17) vnímajú sanáciu rodiny ako „podporu, postupy podporujúce fungovanie rodiny, ktoré sú opakom postupov, vyčleňujúcich niektorého člena rodiny kvôli tomu, že niekoho ohrozuje, prípadne kvôli tomu, že je sám niekym z rodiny ohrozený“. Zároveň je súborom opatrení sociálnoprávnej ochrany, sociálnych služieb a ďalších opatrení a programov, ktoré sa poskytujú alebo ukladajú zväčša rodičom dieťaťa a dieťaťu, ktorého sociálny a psychologický vývoj je ohrozený“.

„Práve narastajúce problémy v rodinnom prostredí ovplyvňujú náročnosť poskytovania sociálneho poradenstva. Oblasti využitia sociálneho poradenstva môžu byť veľmi rozmanité“ (Hardy a kol., 2011, s. 169). „ Zapojenie rodiny do liečebného procesu zvyšuje okrem iného aj schopnosť klienta dokončiť liečbu a zlepšuje liečebné výsledky, preto je potrebné s rodinou pracovať počas liečby i v doliečovacom procese. Je dôležité, aby tento prínos cítila i samotná rodina, či už pri zvyšovaní svojich kompetencií riešiť problémy, ale i ako podporu pri normalizácii rodinného života“.

Oláh, Schavel (2006, s. 37) uvádzajú, že „odborné sociálne poradenstvo by mali realizovať vysokoškolsky vzdelaní sociálni pracovníci“. Veľmi dôležité je uviesť, že len koordinovaná spolupráca odborníkov, rodiny a dieťaťa samotného môže pomôcť zvládnuť samotný problém. Za jeden z najzávažnejších sociálnopatologických javov považujeme závislosť na drogách. Ondrejko, Poliaková (1999, s. 162-162) považujú drogu za substanciu (prirodzenú alebo umelú), ktorá akýmkoľvek spôsobom vpravená do organizmu môže za určitých okolností vyvolať chorobný stav – závislosť. Je to

stav, keď príjem drogy spôsobí slasť a vynechanie jej dodávky do organizmu vyvoláva nepríjemné duševné alebo telesné príznaky.

Dieťa s prirodzenou zvedavosťou skúša drogu, zistí, že v ňom vyvoláva príjemné reakcie, sny, únik z reality, uľahčuje mu život, ktorý sa mu zdá ťažký. Pomáha mu nájsť šťastie. Ono je len prchavé, šťastím vlastne ani nie je. Problémy znásobuje, nerieši. Až detská osobnosť nie je schopná zvládať to, čo mu droga spôsobila. Keď už je tak výrazná, že problémy rodičia, či ostatní členovia rodiny nezvládajú, navyiac ani nie sú ochotní spolupracovať s odborníkmi, je na mieste, aby sociálny pracovník využil práve toto výchovné opatrenie.

Jedným z miest, kde sa poskytuje špecializované odborné poradenstvo je aj resocializačné stredisko. Podľa Tománka (2011, s. 20) v resocializačnom stredisku sa vykonáva aj rozhodnutie súdu o výchovnom opatrení a výkone výchovného opatrenia. Resocializačné stredisko je zriaďované na aktivovanie vnútorných schopností detí a plnoletých fyzických osôb na prekonanie psychických, fyzických a sociálnych dôsledkov drogových závislostí alebo iných závislostí a na zapojenie sa do života v prirodzenom prostredí.

Škoviera (2008, s. 26) uvádza, že úlohou resocializačného strediska pre drogovovo závislých je aktivovať vnútorné schopnosti detí, dospelých tak, aby prekonávali psychické, fyzické a sociálne dôsledky drog a iných závislostí a zapájali sa do života v bežnom prostredí. Poskytuje pomoc deťom s ukončenou povinnou školskou dochádzkou a dospelým, po skončení závislosti, na základe odborného odporúčania. Vykonáva v ňom aj súdom nariadené výchovné opatrenie.

Kredátus (2004) varuje pred tým, že ak člen rodiny začne užívať niektorú z psychoaktívnych látok, neskôr ju zneužívať, prejde do závislosti, vzniká chorá rodina s členom závislým od psychoaktívnej látky. Rovnako ako závislý jedinec prechádza jednotlivými štádiami závislostí, prechádza nimi aj jeho rodina. Jej členovia sa stávajú spoluzávislými, pričom meniac sa osobnosť závislého člena rodiny, ovplyvňuje celý chod domácnosti a duševný stav ostatných členov rodiny“.

Aj keď až pod vplyvom súdom nariadeného výchovného opatrenia rodičia dieťaťa pochopia, že sociálny pracovník, súd i psychológ, či iný odborník, chce pomôcť ich dieťaťu a im samotným, nie je ešte stále neskoro. Aj nútená spoločenská intervencia uvedených subjektov môže mať na rodinu a dieťa liečivú silu a môže prispieť k prijatiu poradenstva, podpory a pomoci.

Drogové závislosti nie sú jedinou formou, čoraz viacej detí sa vnára do nereálneho internetového sveta, prežíva osudy hrdinov počítačových hier, celé hodiny chatuje vo virtuálnom svete na rôznych sociálnych sieťach, zoznamuje sa s intímny obsahom stránok, ktoré sú určené len dospelým, hrá sa na niekoho, kto v skutočnosti ani nie je. Pod vplyvom tohto sveta nedokáže obstať v reálnom živote, nesústreďí sa v škole, odchádza z vyučovania bez ospravedlnenia, stáva sa záškolákom, má problémy nielen v škole, ale aj doma, vymýšľa si, hľadá cestu ako zostať mimo domu, bez rodičovskej a inej autority. Aj takýmto deťom je potrebné poskytnúť špecializované odborné poradenstvo. Deti a teenegeri neraz prežívajú paralelne niekoľko vzťahov s opačným pohlavím, príliš skoro vstupujú do sexuálneho života, stávajú sa súčasťou rôznych subkultúr a pod. Nielen oni, ale aj ich rodičia zlyhávajú, často dokonca častejšie a skôr ako ich deti a ich nezaujem, nevhodný výchovný prístup, odlišný rodičovský postoj, výchova „cukru a biča“ môže viesť k tomu, že aj bezproblémové deti časom hľadajú cestičku ako unikať, skúšať to, čo im život „ponúka“, zväčša spojené s nebezpečnosťou, rizikom, niečím, čím upozornia na seba pred spolužiakmi, okolím, ale aj samotnými rodičmi. Dosah svojho správania však nie vždy sú schopní objektívne zhodnotiť a vybrať si z neho tú lepšiu stránku.

Úlohou sociálneho pracovníka je posúdiť, kedy je vhodné ukončiť prácu s jednotlivým výchovným opatrením, či si splnilo svoj účel, či je v ňom potrebné pokračovať, prípadne, či nie je vhodné nahradiť ho iným typom výchovného opatrenia, prípadne uvažovať o inom riešení. Pokiaľ rodičia ani po využitých možnostiach výchovných opatrení nerešpektujú rady odborníkov, svojim správaním vzbudzujú obavy z toho, že výchovu a starostlivosť o deti zabezpečovať naďalej nebudú schopní v ich záujme, môže sociálny pracovník uvažovať aj nad obmedzením rodičovských práv v zmysle Zákona o rodine, prípadne o inej forme spoločenskej intervencie. Súd môže kombinovať jednotlivé výchovné opatrenia.

Podľa Pavelkovej, Čečotovej, Kubíčkovej (2005, s. 71) „ už tradične medzi najdôležitejšie zložky pôvodnej „rodičovskej moci“ patrilo právo dieťa vychovávať, zastupovať ho (zákonný zástupca) a spravovať jeho veci a majetok. Zákon predpokladá, že rodičia ich budú vykonávať dobrovoľne a so všetkou starostlivosťou. Avšak v prípade, že by tomu tak nebolo, sám zakotvuje ustanovenia, ktoré sú schopné zabezpečiť náležitú ochranu záujmov dieťaťa (pozastavenie, obmedzenie, pozbavenie

výkonu rodičovských práv, zverenia dieťaťa do náhradnej výchovy, uloženie výchovných opatrení a pod.)“.

„Ak po vyhodnotení účinnosti výchovného opatrenia súd dospeje k záveru, že uložené výchovné opatrenie splnilo svoj účel, výchovné opatrenie zruší, v opačnom prípade uloží iné vhodné výchovné opatrenie, ak je to v záujme maloletého dieťaťa“ (Ficová, Svoboda, 2005, s. 1201).

Z vyjadrenia sociálnych pracovníkov Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Topoľčanoch vyplýva, že našťastie väčšina výchovných opatrení si splní svoj účel tak, aby záujmy maloletých detí boli uchránené a rodičom sa poskytla vhodná intervencia a pomoc.

3.3 Komparácia sociálnoprávnej ochrany v práci sociálnych pracovníkov s výchovnými opatreniami v praxi Slovenskej a Českej republiky

Rozdelením Československa ako spoločného štátu začali následnícke krajiny Česká republika a Slovenská republika prijímať zákonné normy, podľa ktorých sa riadi každá z krajín. V oblasti rodinného práva na Slovensku platil po rozdelení spoločnej republiky ešte viac rokov Zákon o rodine až po schválenie novej právnej normy, Zákona o rodine č. 36/2005 Z.z. Z 19.1.2005, ktorý bol už niekoľkokrát novelizovaný. V roku 2005 bol schválený aj zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, dňa 25.5.2005, ktorý je účinný od 1.9.2005. Uvedená právna norma predstavuje v porovnaní s minulosťou nówum, pred ním platil zákon o sociálnej pomoci č. 195/1998 Z.z. , ktorý upravoval povinnosti orgánov starostlivosti o deti, avšak zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele ich upravuje podrobnejšie, zaoberá sa novými metódami práce, pojednáva a popisuje priamo prostredia, v ktorých sa sociálnoprávna ochrana a sociálna kuratela maloletých uskutočňuje, konkrétne:

- v prirodzenom rodinnom prostredí,
- v náhradnom rodinnom prostredí,
- v otvorenom prostredí,
- v prostredí utvorenom a usporiadanom na výkon opatrení v zmysle uvedenej právnej normy.

V predchádzajúcich častiach našej práce sme popísali čím sa táto právna norma zaoberá, čo upravuje. V nasledujúcej časti práce sa preto sústredíme na platnú právnu úpravu u našich susedov, v Českej republike a pokúsime sa porovnať oblasť rodinného práva a sociálnoprávnej ochrany a samotných výchovných opatrení ako jedného z nástrojov ochrany maloletých detí.

V Českej republike platí zákon č. 94/1963 Sb. o rodine v znení neskorších predpisov. Uvedená právna norma upravuje v § 31 rodičovskú zodpovednosť ako súhrn práv a povinností pri

- a/ starostlivosti o maloleté dieťa, zahrňujúcu hlavne starostlivosť o jeho zdravie, telesný, citový, rozumový a mravný vývoj,
- b/ zastupovanie maloletého dieťaťa,
- c/ správu jeho majetku.

V zmysle nasledujúcich paragrafov rozhodujúcu úlohu pri výchove detí majú rodičia, majú mu byť osobným životom a správaním príkladom. Rodičovská zodpovednosť náleží obom rodičom. Dieťa je povinné svojich rodičov ctíť a rešpektovať.

V § 42, 43 popisuje výchovné opatrenia, ktoré vníma ako opatrenia, obmedzujúce rodičovskú zodpovednosť, ktoré môže ovplyvniť len súd. Ak si to vyžaduje záujem na riadnej výchove dieťaťa, môže súd, ak tak neurobí orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately robiť tieto opatrenia, a to:

- a/ napomenie vhodným spôsobom maloletého, jeho rodiča a osoby, ktoré narušujú jeho riadnu výchovu,
- b/ stanoví nad maloletým dohľad a prevádza ho za súčinnosti školy, občianskych združení v mieste bydliska alebo na pracovisku,
- c/ uloží maloletému obmedzenie, ktoré zabráni škodlivým vplyvom na jeho výchove, hlavne návštevou podnikov a zábav pre maloletého a jeho osobu nevhodných,

Ak orgán sociálnoprávnej ochrany detí robí opatrenia, ktoré sú uvedené v prvom odseku, nepotrebuje schválenie súdu. Meniť alebo rušiť takéto opatrenia môže orgán, ktorý ho urobil.

V zmysle § 44, ak rodičovi bráni vo výkone jeho rodičovskej zodpovednosti závažná prekážka a ak si to vyžaduje záujem dieťaťa, môže súd pozastaviť výkon rodičovskej zodpovednosti. Ak rodič si riadne svoje povinnosti voči deťom neplní, a ak si to vyžaduje záujem dieťaťa, súd jeho rodičovskú zodpovednosť obmedzí, pritom vždy konkrétne vymedzí rozsah práv a povinností, na ktoré sa obmedzenie vzťahuje.

Dokonca ak rodič zneužíva svoju rodičovskú zodpovednosť alebo jej výkon alebo ju závažným spôsobom zanedbáva, súd ho rodičovskej zodpovednosti zbaví. V takýchto prípadoch sa uvažuje nad zverením dieťaťa do náhradnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti, či ústavnej výchovy.

Aj uvedená právna norma prechádza priebežne zmenami, novelami, tak ako je to u slovenského zákona o rodine, aj zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. V podmienkach českej spoločnosti bol prijatý zákon o sociálno-právnej ochrane detí. Došlo k tomu už v roku 1999, právna úprava má č. 359/1999 Sb. a taktiež prešla viacerými zmenami a je prispôbovaná potrebám ochrany práv dieťaťa. V zmysle uvedenej právnej normy sociálno-právnu ochranu zaisťujú krajské úrady, obecné úrady s rozšírenou pôsobnosťou, ministerstvo.

Uvedené orgány majú pomáhať rodičom pri riešení výchovných alebo iných problémov, súvisiacich so starostlivosťou o dieťa, poskytuje a sprostredkúva rodičom poradenstvo pri výchove a vzdelávaní dieťaťa a pri starostlivosti o dieťa postihnuté, organizuje v rámci poradenskej činnosti prednášky a kurzy, zamerané na riešenie výchovných, sociálnych a iných problémov, súvisiacich so starostlivosťou a výchovou dieťaťa. Obecný úrad obce s rozšírenou pôsobnosťou môže uložiť rodičom povinnosť využiť pomoc odborného poradenského zariadenia, pokiaľ rodičia nezabezpečujú dieťaťu odbornú pomoc, pričom ono takúto pomoc nutne potrebuje. Takýto úrad môže túto povinnosť uložiť aj osobám, zodpovedným za výchovu dieťaťa.

Podľa § 13 uvedeného zákona obecný úrad rozhoduje o opatreniach osobitného právneho predpisu, ak tak neurobí súd, prihliadne pritom k tomu, že prejednanie nedostatkov nevedlo k náprave. Opis rozhodnutia zasiela obecný úrad obecnému úradu obce s rozšírenou pôsobnosťou. Obecný úrad zároveň sleduje, či sú dodržiavané opatrenia, o ktorých rozhodol. Obidve inštitúcie sledujú, či sú dodržiavané opatrenia, ak o to súd požiada.

V slovenskej legislatíve aktuálne platný zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine v znení neskorších predpisov je súčasťou rodičovských práv a povinností:

- sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj maloletého dieťaťa,
- zastupovanie maloletého dieťaťa a správa jeho majetku, pričom rodičovské práva k dieťaťu majú obidvaja rodičia, ktorí sú povinní chrániť jeho záujmy. V prípade, ak ich vykonáva len jeden z nich, pričom druhý nežije, je neznámy, či nemá spôsobilosť na

právne úkony v plnom rozsahu. Platí to aj v prípade, ak bol jeden z rodičov pozbavený rodičovských práv a povinností, prípadne tieto práva mu boli obmedzené alebo pozastavené.

Prakticky v oboch republikách preberá za maloleté dieťa zodpovednosť rodič, za jeho výchovu, výživu, za jeho správanie a všetky odchylky v správaní maloletého sú zodpovednosťou jeho rodiča a zároveň výzvou pre dospelého, aby na svoje dieťa výchovne vplýval tak, aby dokázal usmerniť jeho správanie, bol mu dostatočným vzorom a motiváciou v správaní. Pokiaľ zlyhá práve dospelý – rodič dieťaťa v plnení svojich rodičovských práv a povinností, je jednou z úloh spoločnosti, aby prostredníctvom sociálnej politiky zabezpečila také opatrenia, ktoré by mohli maloletého ochrániť. Jedným z takýchto foriem zainteresovanosti štátu do práv dieťaťa sú aj výchovné opatrenia.

Rozdiel v rámci Slovenskej a Českej republiky pri práci s výchovnými opatreniami a celkovo v oblasti rodinného práva a ochrany práv maloletých detí nie je podľa nášho názoru výrazný. Tým, že sme dlhé roky fungovali ako spoločný štát, je legislatíva podobná, jej podkladom sú medzinárodné dohovory o právach dieťaťa a európska legislatíva, ktorá je implementovaná do zákonov jednotlivých krajín. Podstatou a nosnou myšlienkou je, aby štát dokázal uchrániť maloleté deti, odkázané na starostlivosť dospelých, aby mali deti vytvorené optimálne životné podmienky pre zdravý vývoj, dospievanie a cestu k samotnej dospelosti.

§ 37, ods. 2 zákona č. 36/2005 Z.z. hovorí o tom, že v prípade, ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o uložení výchovných opatrení, a to napomenutia rodičov, či maloletého dieťaťa, určením dohľadu nad výchovou maloletého, ktorý sa vykonáva najmä za súčinnosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené. Ďalej uloží dieťaťu obmedzenie v rozsahu potrebnom na predchádzanie a zabraňovanie škodlivým vplyvom, ktoré môžu ohroziť alebo narušiť jeho priaznivý vývoj, dodržiavanie uloženého obmedzenia sa vykonáva hlavne za súčinnosti obce. Taktiež môže uložiť dieťaťu a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo odbornému poradenstvu v špecializovaných zariadeniach. V krajnom prípade, ak sa minuli uvedené výchovné opatrenia účinku, respektíve svoj účinok nesplnili, je potrebné uvažovať nad inými opatreniami v zmysle platnej

legislatívy, to znamená obmedziť, či pozbaviť rodiča jeho rodičovských práv k maloletému dieťaťu.

V oboch krajinách je práca sociálneho pracovníka a sociálneho kurátora pri ochrane práv maloletých detí veľmi náročná. Samotný sociálny pracovník v Slovenskej, či Českej republike má len obmedzené možnosti ako svoju prácu vykonávať kvalitne, pokiaľ nie je súčasťou tímu odborníkov, pokiaľ nespolupracuje so školou, zdravotníckymi zariadeniami, rodinou, rodičmi, dieťaťom a všetkými subjektami, ktorí sa podieľajú na sanovaní, ozdravovaní rodinného prostredia pre dieťa a jeho rodičov.

„Orgány sociálno-právnej ochrany detí prešli z okresných úradov v roku 2002 na poverené obce. Príslušný zákon im ukladá toľko úloh a personálne sú natoľko poddimenzovaní, že nezvládajú viac ako nutné administratívne minimum. Pravidelnú terapeutickú prácu s rodinou vykonávať nemôže. Kurátor pre mládež je štátnym úradníkom, ktorého úlohou je zaoberať sa deťmi z nefunkčných rodín, deťom, ktoré vedú záhalčivý, či nemravný život, zanedbávajúcimi povinnú školskú dochádzku, požívajúcimi alkohol, či omamné látky, deťmi živiacimi sa prostitúciou, takými, ktoré utekajú z domu, či majú iné problémy (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s.270). Uvedení autori popisujú skúsenosti z prostredia českej spoločnosti, taktiež v Slovenskej republike je to obdobné. Byrokracia a administratívna náročnosť a iné prekážky, ktoré sú v štátnej správe aj na úseku starostlivosti o rodinu a deti neumožňujú dostatočný priestor pre sociálnych pracovníkov a kurátorov ako sa venovať deťom, ako ich aktívnejšie zapájať do rôznych programov, vyplňať im voľný čas, aby ho trávili zmysluplne a účelne. Vnímame to ako určitý stupeň prevencie, ktorá je v predmetnej oblasti veľmi dôležitá a tu vidíme priestor na zlepšenie podmienok práce sociálnych pracovníkov, na to, aby boli zaťažovaní menšími počtami spisových dokumentácií, aby mali čas na svoju prácu, poriadané aktivity a všetko, čo si práca s rodinou a dieťaťom vyžaduje.

Podľa Matouška (2007, s. 86) je kurátor pre deti a mládež v Českej republike úradníkom štátu, ktorého povinnosťou je mať na starosti mladistvých, ťažko vychovávateľných, páchajúcich trestnú činnosť a ich rodiny. Poskytuje im poradenskú a socioterapeutickú pomoc, ktorá však nemôže byť natoľko intenzívna, vzhľadom k veľkému počtu prípadov, s ktorými sa kurátor musí zaoberať. Aj preto kurátori posielajú deti, prípadne rodiny do dlhodobej starostlivosti iných organizácií – napr.

výchovnej starostlivosti, ústavov, či neštátnej formy ambulantnej pomoci, ktorá monitoruje situáciu dieťaťa.

Najčastejšie sa v Slovenskej republike vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v osobnom styku s dieťaťom, jeho rodičmi a osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, ale aj s inými fyzickými osobami, ktoré môžu mať vplyv na ochranu a pomoc dieťaťu. Opatrenia sú rôznorodé a ich realizácia nemá byť len represívneho charakteru. Jeho práca je značne náročná, spočíva aj v metódach práce s klientom – s jednotlivcom, skupinou, či komunitou, aj keď dominantnou je práca s jednotlivcom. Výber a použitie metód je prevažne na rozhodnutí sociálneho pracovníka s ohľadom na to, že každý klient je individuum, neopakovateľná osobnosť, vyžadujúci si neopakovateľný prístup (Lešková, Bašistová, Háber, 2008, In: Haburajová, Ilavská, s. 156).

Sociálna práca vychádza z rovnakých princípov, podmienok a pravidiel v oboch krajinách. Najväčší rozdiel vnímame v tom, že sociálna práca s maloletými, tak aj sociálna práca s výchovnými opatreniami v Českej republike je koncentrovaná na orgány obce a vyššie orgány, rozhodovaciu právomoc majú aj súdy, ktoré dohliadajú na to, aby výkon výchovných opatrení bol dozorovaný, aby bol zodpovedne vykonávaný a práva maloletých detí tým zachované.

Výchovné opatrenia sa v rámci Českej republiky môžu uložiť aj v prípadoch, keď výchova zo strany rodičov, či osôb, ktorá sa o deti osobne stará, má určité známky nedostatkov. Obecný úrad pôsobí na rodiča dieťaťa, aby si plnil povinnosti, ktoré mu vyplývajú z jeho rodičovskej zodpovednosti, má prejednávať s nimi odstránenie nedostatkov vo výchove dieťaťa alebo nedostatky v jeho správaní. Pokiaľ takéto opatrenie nevedlo k želanej zmene jednak zo strany dieťaťa, či samotných rodičov a ak si to vyžaduje hlavne záujem maloletého dieťaťa, môže súd podobne ako je tomu v slovenskej legislatíve, napomenúť vhodne maloleté dieťa a osoby, ktoré narúšajú jeho riadnu výchovu, stanoviť nad výchovou dieťaťa, či nad jeho rodinou dohľad a taktiež mu uložiť obmedzenie, ktoré zabráni škodlivým vplyvom na jeho výchovu, hlavne návštevou podnikov a zábav pre maloletého, vzhľadom k nemu nevhodným.

Matoušek (2003, s. 262) vníma výchovné opatrenia ako také, ktoré v záujme riadnej výchovy detí môže v Českej republike uložiť príslušný orgán sociálno-právnej ochrany detí, a to ako deťom, tak aj rodičom alebo zákonným zástupcom v správnom konaní. Takéto opatrenia môže uložiť aj súd. Napomenutie vníma ako jednorázový akt, ktorý

upozorňuje dieťa, prípadne dospelého na nežiadúce správanie. Dohľad slúži na sústavnejšie sledovanie aktivít dieťaťa, či mladistvého, ktorého správanie sa pohybuje mimo hraníc zákona. Obmedzenie má dieťaťu brániť kontaktu s rizikovými skupinami a prostrediami.

V prípade, ak tieto výchovné opatrenia nariadil súd a pokiaľ opatrenia vedú k náprave v správaní maloletého dieťaťa, v správaní jeho rodičov a ďalších osôb, môže podať obecný úrad s rozšírenou pôsobnosťou návrh súdu na zrušenie týchto opatrení.

Taktiež v slovenskom zákone o rodine súd sleduje vykonávanie výchovných opatrení za súčinnosti orgánov starostlivosti o deti, obcou a príslušným zariadením, jeho účinnosť vyhodnocuje po uplynutí určitého obdobia. Môže toto výchovné opatrenie zrušiť alebo rozhodnúť o uložení vhodnejšieho výchovného opatrenia a tým prispieť k zvýšenej ochrane práv a právom chránených záujmov maloletých detí.

DISKUSIA

Za hlavný cieľ našej bakalárskej práce sme si stanovili popísať problematiku výchovných opatrení z pohľadu sociálnej práce a ostatných spolupracujúcich odvetví a poukázať na konkrétnu činnosť sociálneho pracovníka Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, odboru sociálnych vecí a rodiny, oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v uvedenej problematike.

Pokúsili sme sa rozobrať základné pojmy, týkajúce sa problematiky z pohľadu práva, psychológie a samozrejme najmä z pohľadu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Zistili sme, že je mimoriadne náročnou činnosťou, rozvíjajúcou sa hlavne v súčasnej spoločnosti, keď všade okolo nás vnímame nárast spoločenskej patológie, rôznych sociálnopatologických javov, súvisiacich so spôsobom života, aký žijeme, s rozvojom globalizácie a individualizácie jednotlivcov v rodinách i celej spoločnosti.

Maloleté deti, tak ako aj my všetci, potrebujú k pokojnému a harmonickému životu stabilné rodinné prostredie, ktoré im môže poskytovať riadnu starostlivosť, lásku a prítomnosť rodičov, od ktorých sa môžu veľa pozitívneho naučiť, získať veľa životných rád, kopírovať skúsenosti a zvyky a vo svojom ďalšom živote ich môcť uplatniť a odovzdať svojim deťom. Žiaľ dobre fungujúcich a kvalitných rodín s kladnými výchovnými stimulmi nie je až tak veľa ako by sa zdalo, deti preto hľadajú, to, čo im doma chýba niekde inde. Často to je v škole, na ulici, v rôznych partiách, nevhodných spoločnostiach. Skúšajú všetko, čo sa im ponúka, od príliš skorého sexuálneho života, až po cigarety, alkohol, hazard, drogy, správajú sa agresívne, nevhodne, pútajú na seba za každú cenu pozornosť, často veľmi nevhodne. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že zlyhávajú väčšinou deti. Skúsenosti z práce sociálnych pracovníkov a kurátorov však dokazujú, že z prevažnej miery zlyháva rodina so svojimi funkciami, prevláda materiálne, zlyháva emocionálna, ochranná a výchovná funkcia rodiny. Rodičia, ktorí majú byť dieťaťom vzorom a akýmsi predobrazom, stávajú sa v lepšom prípade tým, kto zabezpečuje rodinu po finančnej a materiálnej stránke, deťom sa venujú minimálne, unikajú od klasického rodinného života, aký bol reálny ešte v minulom storočí. V posledných rokoch sa aj dospelí individualizujú, unikajú do svojho vlastného sveta,

do ktorého podľa nich deti patria len okrajovo, myslia si, že pokiaľ im kúpia drahé dary, kvalitné značkové oblečenie, najnovšiu techniku, počítač, mobil, potom bude všetko v poriadku, deti ich budú poslúchať, budú si ich vážiť a ceníť si to, čo pre nich robia. Takmer úplne zlyháva výchovná funkcia rodiny vo vzťahu k okolitému svetu. Tým, že deti nemajú vzor pozitívneho správania, nevedia si vážiť nielen rodičov, súrodencov, či starých rodičov, ale zároveň tento svoj vzťah premietajú aj v rámci vzťahu k okolitému svetu. Nevážia si učiteľov, susedov, starších ľudí, citové prázdno, ktoré v sebe často majú, prenášajú aj na svoje okolie.

Na úrovni škôl pôsobia koordinátori prevencie drogových závislostí a iných sociálnopatologických javov, ktorí v spoluprácu s vedením školy koordinujú a usmerňujú prevencie, informujú rodičov o opatreniach školy v spolupráci s inými preventívnymi zariadeniami. Rodičia sú pravidelne informovaní, v odôvodnených prípadoch koordinátor informuje sociálneho kurátora alebo políciu, keď si to situácia vyžaduje. V prípade začínajúcich problémov u žiakov, vykonáva prvú intervenciu triedny učiteľ, koordinátor. Psychologická intervencia je možná len so súhlasom rodičov, či zákonných zástupcov maloletých a mladistvých (Galbavý, 2007, In: Haburajová-Ilavská, s. 173). Aj takéto preventívne opatrenia môžu prispieť k eliminácii protispoločenských javov na školách a tým aj pomôžu zabrániť prenikaniu do rodín. Pokiaľ bude prevencia v rodinách vo forme kvalitnej výchovy a prevencia v školách ľudským prístupom vyučujúcich a kvalitnými preventívnymi programami, je to krok k predchádzaniu sociálnopatologických javov.

Môžeme konštatovať, že nie každá rodina je dysfunkčnou, nie každá rodina nedokáže deťom vstúpiť len negatívne pocity, ale aj kladné, pozitívnu citovú výchovu, dobrý osobný príklad rodičov. Aj dieťa, ktoré na seba upozorňuje nevhodným správaním nemusí byť nutne z dysfunkčnej rodiny, môže zlyhávať vo vzťahu k spolužiakom, či iným ľuďom z iných dôvodov. Môže mať problém, ktorý je potrebné riešiť.

Práve za takýmto správaním sa môžu skrývať rôzne vplyvy, na prvý pohľad nerozoznateľné, preto je intervencia sociálneho pracovníka, či sociálneho kurátora tak potrebná. Zároveň sa nám javí ako potrebné uviesť, že by bolo vhodné zvýšiť zainteresovanosť obcí a samospráv vo vzťahu k celkovej sociálnoprávnej ochrane detí a kurately. Obce a hlavne mestá si podľa nášho názoru dosť zvykli, že

podstatnú časť práce na tomto úseku vykonávania opatrení sociálnej politiky štátu prebrali práve úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. Kompetencie, ktoré z platnej legislatívy vyplývajú orgánom samosprávy sa často obmedzujú na podávanie rôznych správ súdom a iným orgánom, terénna práca, vykonávaná pracovníkmi obce je skôr výnimkou ako pravidlom a sociálny pracovník úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, či sociálny kurátor, ktorý má vo svojom služobnom obvode viacero obcí a taktiež aj časť mesta, nemôže z časových a objektívnych dôvodov sťahovať pracovať s dieťaťom a jeho rodinou tak, ako by si to konkrétna sociálna situácia vyžadovala. Rozsah a náročnosť jeho vykonávanej pracovnej agendy uberať podľa nášho názoru na kvalite a hlavne v práci s problémovými rodinami, či problémovými maloletými deťmi, by si vyžadovalo úplne iný prístup aj zo strany samospráv. Preto hodnotíme kladnejšie prácu v rámci samospráv v Českej republike, kde priamo v konkrétnych obciach môže byť kvalitnejšia depistáž, kvalitnejšia práca s rodinou a dieťaťom.

Pôsobenie sociálnej práce na klientov môže mať veľkú liečivú silu. Sociálni pracovníci prostredníctvom nej majú možnosť pôsobiť nielen na dospelých, ale aj na ich deti, formou rôznych opatrení sa snažia sanovať rodinné prostredie, zapojiť do procesu pomoci všetkých, ktorí môžu pre obnovenie a ozdravenie jej funkcií niečo pozitívneho urobiť. Jedným z takýchto opatrení sú práve výchovné opatrenia. Často sú vnímané ako reštrikčné opatrenia, ktoré majú za cieľ násilne pôsobiť na rodinu, rodičov, aby štát usmernil ich správanie a akýmsi mentorským spôsobom ich poučoval. Pokiaľ však rodičia, či maloleté dieťa nepochopia, že sociálny pracovník, či sociálny kurátor robia za súčinnosti iných odborníkov s rodinou preto, aby jej pomohli, podporili jej kladné stránky, eliminovali nevhodné prejavy správania, či nevhodné prejavy vo výchovnom prístupe rodičov k deťom, potom ani to najradikálnejšie výchovné opatrenie si nedokáže splniť svoj účel a musia nastúpiť skutočne tie reštrikčné opatrenia, ktoré buď rodičom obmedzia rodičovské práva, prípadne dieťa umiestnia do náhradnej formy starostlivosti, či do ústavnej starostlivosti.

V predchádzajúcej časti práce, kde sme mali možnosť porovnať prácu s výchovnými opatreniami v Slovenskej republike s tou istou prácou, vykonávanou v podmienkach Českej republiky, sme prakticky zásadné zmeny nepostrehli. Sú len určité drobné rozdiely v prístupe sociálnych pracovníkov, ale zásada je podľa nášho

názoru rovnaká. Jedná sa o to, aby bola zabezpečená ochrana práv a právom chránených záujmov maloletých detí, aby nebolo na nich páchané násilie, aby si pokiaľ je to len trochu možné, prežívali šťastné detstvo, sústredili sa na školu, zmysluplné trávenie voľného času a na to, aby si užívali každú chvíľu hrami, pozitívnu energiou a brali si pozitívny príklad zo strany svojich rodičov.

Tým, že za posledných 20 rokov, keď už máme možnosť užívať si slobodu, spoločnosť sa podstatne liberalizuje, máme možnosti, o ktorých sa našim rodičom, či starým rodičom ani nesnívalo, dostávajú sa do povedomia ľudí nielen kladné skúsenosti, ale aj negatívne. Z roka na rok narastá obrovské množstvo spoločenskej patológie, ktorá sa dotýka rodiny ako inštitúcie a jej jednotlivých členov rovnako v podmienkach slovenskej ako aj českej spoločnosti. Nárast sociálnopatologických javov spôsobuje aj nárast počtu odborníkov, ktorí s nimi prichádzajú do kontaktu a ich úlohou je eliminovať stúpajúci počet týchto javov formou drobnej, mravenčej práce s deťmi a ich rodičmi.

Pri vykonávaní odbornej praxe priamo na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sme mali možnosť oboznámiť sa s prácou a prístupom sociálnych pracovníkov. Domnievame sa, že sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela je veľmi rozsiahla oblasť, ktorá v posledných rokoch ovplyvňuje veľké množstvo rodín s maloletými deťmi. Práca s nimi je náročná. Vyžaduje si človeka, ktorý má k nej vzťah, je odborne zdatný, vzdelaný a svoje vzdelanie neberie ako ukončené. Práca so sociálnopatologickými javmi, ale aj s inými si vyžaduje podľa nás neustále, celoživotné vzdelávanie, nezáleží na tom, či je vykonávaná v Slovenskej, či Českej republike. Na území oboidvoch štátov má rodina problémy, na území oboidvoch štátov existujú rodičia, ktorí bez neustálej intervencie sociálnych pracovníkov a iných odborníkov nedokážu fungovať, nedokážu vychovávať svoje deti, nedokážu čeliť životu. Taktiež aj u nás, aj v susednej krajine sú deti s problémovým správaním, deti závislé, agresívne, páchajúce násilie. Je potrebné, aby sociálni pracovníci pristupovali k dieťaťu a jeho rodine ako individualite, pokúšali sa získať ich na stranu snahy niečo pozitívne zmeniť, kladne ovplyvniť, aby nechápali sociálneho pracovníka, psychológa, špeciálneho pedagóga, či iného odborníka ako nepriateľa, ktorý im zasahuje do života, radí im, usmerňuje ich a ovplyvňuje fungovanie ich rodín.

Návrhy a odporúčania pre prax:

Pri spracovaní témy našej bakalárskej práce sme si preštudovali množstvo odbornej literatúry v podmienkach Slovenskej a Českej republiky, oboznámili sme sa priamo na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny s prácou sociálnych pracovníkov a kurátorov, ktorí okrem iného sa spolupodieľajú na práci s výchovnými opatreniami, vstupujú do intímneho domáceho prostredia rodín, v ktorých sú problémy jednak zo strany rodičov, jednak zo strany detí a formou týchto výchovných opatrení sa podieľali na sanovaní rodinného prostredia.

V zmysle spracovanej bakalárskej práce považujeme za vhodné navrhnúť nasledovné odporúčania pre prax a to konkrétne hlavne v zabezpečovaní samotnej sociálnoprávnej ochrany a kurately maloletých a ich rodín.

Odporúčame:

- poriadať pre sociálnych pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pravidelné supervízie, ktoré doteraz nemali možnosť absolvovať.

Táto potreba je v posledných rokoch vnímaná maximálne z dôvodu opotrebenia sociálnych pracovníkov, ktorí prichádzajú pri svojej práci do kontaktu s veľkým počtom rodín, nezaoberajú sa len výchovnými opatreniami, ale vykonávajú množstvo iných činností, súvisiacich s rodinou a maloletým dieťaťom.

- poriadať pre sociálnych pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pravidelné semináre, školenia, workshopy, týkajúce sa odbornej problematiky, s ktorou pracujú, ale odporúčame tiež, aby tieto vzdelávacie aktivity a podujatia boli pre okruh ďalších subjektov, ktorí prichádzajú s rodinou do kontaktu. Sme presvedčení o tom, že by bolo vhodnejšie túto prácu koordinovať a usmerňovať, nakoľko doteraz sa javí kontrola a zisťovanie miery zabezpečenia účinnosti výchovných opatrení len zo strany súdu ako byrokratická.

- nadväzujúc na predchádzajúcu časť našej práce odporúčame zvýšiť zainteresovanosť sociálnej práce na úseku samosprávy a vyššiu miery zainteresovanosti obcí v tejto oblasti.

- poriadať pravidelné pracovné stretnutia s ostatnými spolupracujúcimi subjektami, pretože samotná práca len jedného subjektu je pri práci s rodinou a dieťaťom, konkrétne pri vykonávaní výchovných opatrení nedostatočná,

– zabezpečiť jednotlivé pracoviská úradov práce, sociálnych vecí a rodiny po materiálnej stránke tak, aby nebol problém využiť služobné auto, keď to sociálny pracovník aktuálne nutne potrebuje, taktiež aby každý z nich mal možnosť využívať služobný telefón nielen počas pracovnej pohotovosti, ale denne a nemusel byť obmedzovaný pri komunikácii s ostatnými subjektami. V podmienkach Českej republiky je práca v rodinách pochopená dôslednejšie v tom zmysle, že obce sú podstatne viacej zaangažované do vykonávania týchto činností ako je tomu v Slovenskej republike a veríme, že nasledujúce roky na trend v Českej republike nadviažu aj v našich podmienkach.

– počet spisových dokumentácií, ktoré majú sociálni pracovníci vo svojej starostlivosti sa javí ako neprimerane vysoký (rovnako v Slovenskej aj Českej republike), pričom by bolo vhodné, keby mal sociálny pracovník menej spisových dokumentácií alebo bol navýšený počet sociálnych pracovníkov a mohlo sa tak aktívnejšie zameriavať na rizikovú mládež, rizikové rodiny s maloletými deťmi a konkrétnu prácu s nimi. Práca v tejto oblasti rodinnej starostlivosti štátu by bola kvalitnejšia a sociálny pracovník by tak mal väčšiu šancu pozitívne ovplyvniť sanáciu rodiny.

– hlavným odporúčaním pre prax je to, o čo sa momentálne snažia aj odboroví funkcionári v rokovaní s predstaviteľmi štátu, aby sa profesii sociálneho pracovníka dostalo v spoločnosti významnejšieho postavenia, aby sociálny pracovník a kurátor boli ocenení spoločnosťou za to akú náročnú činnosť vykonávajú nielen svojim postavením, ale aj formou primeraného finančného ohodnotenia, pretože zastávame názor, že ich mzdové podmienky sú neadekvátne nízke, vzhľadom na charakter práce, podmienky, v ktorých svoju prácu vykonávajú, ako aj na určitú mieru ohrozenia, ktorej čelia, jednak zo strany klientov, jednak zo strany tlaku médií a spoločnosti,

– odporúčame, aby činnosť sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately bola akousi samostatnou činnosťou, resp. oblasťou pôsobenia, aby bola viac prepojená s odborníkmi z psychológie a špeciálnymi pedagógmi, stálo by za zváženie, aby bola samostatným pracoviskom s väčšími kompetenciami a tak mohla zasahovať priamo v rodinách skôr a vhodnejšie.

Domnievame sa, že nie všetky opatrenia sa v najbližších rokoch môžu aj reálne uskutočniť, ale pokiaľ by sa podarilo hlavne dostať postavenie a vážnosť

sociálneho pracovníka na určitú spoločenskú výšku a sociálni pracovníci by boli takto morálne, ale aj finančne ocenení, zvýšilo by to zároveň aj ich snahu a osobnú zainteresovanosť pri práci s rodinami a ich maloletými deťmi.

Tieto odporúčania smerujú pre odbornú prax, vykonávanú v rámci štátnej správy a samosprávy. Na poli verejnej mienky sa nám javí ako najdôležitejšie venovať v spoločnosti väčší význam rodine, maloletému dieťaťu, osobnej zodpovednosti každého človeka za svoj osud a osud svojej rodiny. Taktiež je potrebné venovať pozornosť prevencii v každej jej podobe, či už je to kvalitnou výchovou a osobným príkladom v rodinách, kladnými výchovnými vzormi v školách a v rámci mimoškolských činností, spoluprácou učiteľov a rodičov tak, aby do rodín prenikalo čo najmenej sociálnopatologických javov, protispoločenských prejavov správania nielen detí, ale hlavne tých, ktorí by mali zohrávať vo výchove najdôležitejšiu úlohu, ich rodičov.

ZÁVER

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela zastáva v dnešnej dobe významnú úlohu a je pre fungovanie spoločnosti veľmi dôležitá. Jej potreba je nevyhnutná pri riešení každodenných problémov, ale najmä pri riešení závažných problémov v rodine, kedy rodina sama problémy nezvláda alebo už nefunguje vôbec.

Cieľom našej bakalárskej práce bolo vysvetliť a popísať problematiku výchovných opatrení z pohľadu sociálnej práce a poukázať na konkrétnu činnosť sociálneho pracovníka a sociálneho kurátora v riešenej problematike. Predchádzajúce kapitoly nám popisujú a približujú význam rodiny, dôležitosť a úlohy sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, podstatu vykonávania opatrení, ako aj ukladania výchovných opatrení, ich účel a možnosti a úlohy, ktoré sociálny pracovník a sociálny kurátor má vo vzťahu ku klientovi využiť a splniť. V práci sme sa snažili upriamiť pozornosť hlavne na prácu sociálneho pracovníka a sociálneho kurátora s výchovnými opatreniami a na dôvody, pre ktoré sa výchovné opatrenia ukladajú. Našou úlohou bolo oboznámiť a ozrejmiť výchovné opatrenia a ich správnu aplikáciu v praxi a taktiež postup, úlohy a metódy práce sociálneho pracovníka a sociálneho kurátora pri riešení samotného konkrétneho výchovného opatrenia.

Snažili sme sa rozobrať základné pojmy riešenej problematiky z viacerých pohľadov, z pohľadu psychológie, práva, ale najmä z pohľadu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Na základe preštudovanej literatúry sme dospeli k záveru, že práca týchto odborníkov je v súčasnosti veľmi potrebná, nakoľko sociálno – patologické javy stále narastajú a objavujú sa čoraz častejšie aj u mladších ročníkov detí.

V práci sme sa preto zamerali aj na niektoré konkrétne sociálno – patologické javy (kriminalitu, záškoláctvo, poruchy správania, látkové a nelátkové závislosti), ktoré vedú k uloženiu výchovného opatrenia a snažili sme sa dospieť k záveru, čo všetko má podiel na vzniku týchto sociálno – patologických javov, čo všetko vedie, či už deti alebo dospelých k takémuto prejavu správania.

V súvislosti s výchovnými opatreniami sa nám javilo ako dôležité poukázať aj na to, aká významná je spolupráca medzi viacerými odborníkmi, pretože taktiež pri vypracovaní plánu výchovného opatrenia je nutná spolupráca viacerých dôležitých osôb.

V poslednej časti práce sme sa rozhodli porovnať prácu s výchovnými opatreniami v Slovenskej a Českej republike. Na základe porovnania sme dospeli k tomu, že v práci sociálnych pracovníkov s výchovnými opatreniami sú len určité drobné rozdiely, ktoré sme v práci uviedli, ale v podstate je zámer týchto pracovníkov, či už u nás alebo v Českej republike rovnaký a to zabezpečiť ochranu práv a právom chránených záujmov maloletých detí, aby im nebolo ubližované a mohli tak prežívať svoje detstvo šťastne a s úsmevom na tvári.

Aj keď čoraz častejšie v spoločnosti pribúdajú dysfunkčné rodiny, ešte stále existujú aj rodiny, ktoré poskytujú svojim členom zázemie, harmóniu a lásku a zabezpečia tak pre svoje deti priaznivý fyzický a duševný vývin. Nie každý z nás však má to šťastie vyrastať v úspešne fungujúcej rodine.

Domnievame sa, že či už u nás, v susednej krajine alebo hocikde na svete sú deti s problémovým správaním, deti agresívne, páchajúce násilie, závislé, ale aj oni si však zaslúžia ľudský a láskavý prístup, ktorý má pri riešení problémov veľký význam .

Preto je podľa nášho názoru úloha sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately nenahraditeľná, pretože pomáha liečiť ľudské problémy a rany.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BECHYŇOVÁ, V. - KONVIČKOVÁ, M. – *Sanace rodiny - Sociální práce s dysfunkčními rodinami*, vydanie I., Praha: Portál 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.

DIMOFF, T. – CARPER, S. - *Berie Vaše dieťa drogy?* - vyd. I. - Bratislava: Obzor 1994, 187 s.

DOHOVOR O PRÁVACH DIEŤAŤA

EPSTEIN, I.- LIMAGE, L. - *The Greenwood Encyclopedia of children s Issues Worldwide*, Greenwood Press 2008. ISBN 978-0-313-33619-5.

FICOVÁ, S. – SVOBODA, J. – *Výchovné opatrenia v novej právnej úprave*. In. Justičná revue – Časopis pre právnu prax. ročník 2005, číslo 10.

GABURA, J. – *Sociálna práca s rodinou*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca 2006. 60 s. ISBN 80-223-2180.

GALBAVÝ, Ľ. – VONDRÁKOVÁ, E. – *Vybrané kapitoly z rodinného práva*. Nitra: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, UKF 2003. 118 s. ISBN 80-8050-654-X.

GALBAVÝ, Ľ. – *Prevenencia kriminality v školskom prostredí*. In. Haburajová – Ilavská. Dni sociálnej práce – Transformácia sociálnej sféry Slovenskej republiky a sociálna práca (Európa, právo a prax) – Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. 2007. 306 s. ISBN 80-8094-231-1.

HARDY ,M. - DUDÁŠOVÁ, T. - VRANKOVÁ, E. – HRAŠKOVÁ, A. - *Sociálna patológia rodiny*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. VŠZaSP Bratislava 2011. 365 s. ISBN 978-80-8131-000-2.

HARTL, P. - *Stručný psychologický slovník*. Praha: PORTÁL, 2004. 311 s. ISBN 80-7178-803-1.

HUPKOVÁ, I. - *Vybrané aspekty problematiky patologického hráčstva*. In: Sociálna prevencia. č. 2/ 2009. ISSN 1336-9679.

HUPKOVÁ, I. – *Sociálno- patologické javy a ich prevencia*. In: Sociálna prevencia str. 20 č. 1/2011. In ISSN 1336-9679.

HUPKOVÁ, I. – *Prevenca kriminality*. In: Sociálna prevencia str. 21. č. 1/2011. ISSN 1336-9679.

IVOR, J. - *Trestné právo hmotné I, Všeobecná časť*. Bratislava 2010. Iura Edition, ISBN 978-8-8078-308-2.

JÁN PAVOL II.: *Exhortácia familiaris consortio*. Trnava: Spolok Sv. Vojtecha 1993. ISBN 80-7162-030-0.

KASANOVÁ, A. - *Sprievodca sociálneho pracovníka, I. Rodina a deti*. Nitra 2008, Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.

KASANOVÁ, A. – TOMKA, M. - *Sociálna práca s rodinou, Analýza prostredia-intervencia-sanácia*. Votobia Olomouc 2009. 231 s. ISBN 978-80-7220-317-8.

KRAMULOVÁ, D. – *Život s pocitom viny*. In: Psychologie dnes č. 10/2011. ISSN 1212-9607.

KRAUS, B. – *Prevenca kriminality detí a mládeže*. In: Sociálna prevencia č. 1/2011. ISSN 1336-9679.

KREDÁTUS, J. – *Rodina ako systém, rodina ako klient a pacient*. In: Čistý deň, ročník 2. č. 2/2004. ISSN 1336-4243.

LEŠKOVÁ – BAŠISTOVÁ – HÁBER – *Význam a úlohy orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately*. In. Haburajová – Ilavská. Dni sociálnej práce – Transformácia sociálnej sféry Slovenskej republiky a sociálna práca (Európa, právo a prax) – Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. 2008. 307 s. ISBN 80-8094-243-1.

LEVICKÁ, J. - *Na ceste za klientom – Metódy, formy a prístupy v sociálnej práci*. Edícia ProSocio Trnava 2. 334 s. ISBN 80-969454-0-8.

LEVICKÁ, J. - *Teoretické aspekty sociálnej práce*. Trnava: ProSocio 2002. 283 s. ISBN 80-89074-39-1

LEVICKÁ, J. a kol. – *Sociálna práca I.*, Trnava ProSocio 2007. 168 s. ISBN 978-80-969454-2-9.

- LEVICKÁ, J.- *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: SAP. 2004.168 s. ISBN 968952-3-0.
- LEVICKÁ, J. a kol. - *Sociálna práca s rodinou I*. Trnava: Mosty - Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity 2004. 177 s. ISBN 80-890-74-93-6.
- LONGAUER,V.- SELICKÁ, D.- VANKOVÁ, K.- *Vybrané kapitoly zo sociálnoprávnej ochrany*. Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov 2006. 103 s. ISBN 80-8050-966-2.
- MARDIAKOVÁ , ZIMOVÁ - *Usmernenie sociálnym pracovníkom a psychológom Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny*. 2011.
- MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. - *Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci* .Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety Bratislava 2011. 441 s. ISBN 978-80-8132-009-5.
- MÁTEL, A. - SCHAVEL, M. - MÜHLPACHR, P. - ROMAN, T. - *Aplikovaná etika v sociálnej práci a pomáhajúcich profesiách* In. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety Bratislava 2010, 413 s., ISBN 978-80-89271-89-4.
- MATOUŠEK, O. - KODYMOVÁ, P. - KOLÁČKOVÁ, J. – *Sociální práce v praxi*. Praha: PORTÁL 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, O. - *Slovník sociální práce*. Praha: PORTÁL 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. - *Sociální služby* . Praha Portál 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, O. - KOLÁČKOVÁ, J. - KODYMOVÁ, P. - *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: PORTÁL 2005. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MOLČANOVÁ A., - *Sociálnoprávna ochrana detí a prevencia násilia* In: Pozorné ucho. 2006.Dostupné na:www.mcpo.edu.sk/downloads/Publikacie/Ostatne/OSZAV200703.pdf#page=24
- OLÁH, M. – *Sociálnoprávna ochrana detí*.VŠZaSP Prešov. 1. Vydanie 2005. 206 s. ISBN 80-80-68-349-2.

- OLÁH, M. - SCHAVEL, M. - *Sociálne poradenstvo a komunikácia* . PBF Prešov 2006. 192 s. ISBN 80-8068-487-1.
- OLÁH, M. – ROHÁČ, J., - *Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela – učebnica pre štúdium a prax*. VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava 2008. 256 s. ISBN 978-80-89271-35-1.
- OLÁH, M. - SCHAVEL, M. - ONDRUŠOVÁ, Z. - *Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce*. Bratislava: 2008, 203 s. ISBN 80-9694-496-7.
- ONDREJKOVIČ, P.- POLIAKOVÁ, E. – *Protidrogová výchova*.VEDA Bratislava 1999. 356 s. ISBN 80-224-0553-1.
- ONDREJKOVIČ, P.: *Základy sociológie mládeže*. Nitra: FSV UKF, 2003, 131 s. ISBN 80-8050-658.
- ONDREJKOVIČ, P. - BREZÁK, J. - VLČKOVÁ, M.: *Sociálna patológia ako predmet pozornosti sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a vychovávateľstva*. Bratislava: Amos, PdF UK 1999. 124 s. + prílohy ISBN 80-88868-47-5 AAB2 AAB.
- PAVELKOVÁ, B. - KUBÍČKOVÁ, G. - ČEČOTOVÁ, V. - *Zákon o rodine – Komentár s judikatúrou*. Šamorín: HEURÉKA, 2005. 369 s. ISBN 80-89122-24-8.
- PREVENDÁROVÁ, J. - *Rodinná terapia a poradenstvo: základné pojmy a teoretické východiská*. Bratislava: HUMANITAS 2001. 148 s. ISBN 80-968053-6-3.
- SATIOVÁ, V. – *Kniha o rodine*, Institut Virginie Satirové, nakl. PRAH a SVAN, 1994.
- SEBECHLEBSKÁ, M. - *Vykonávanie opatrení SPODa SK In. Zamestnanosť a sociálna politika*. ISSN 13365053, 2010 č. 7-8 str. 6/7.
- Seminár pre sociálnych pracovníkov a psychologov Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny RAJECKÉ TEPLICE 2006 – Poruchy správania.
- SOBOTKOVÁ, I.- *Psychologie rodiny*. Praha: PORTÁL 2001. ISBN 80-7178-59-8.
- STRIEŽENEC, Š. - *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X.

ŠKOVIERA, A. - *Kapitoly z výchovy a prevýchovy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum 2008. 89 s. ISBN 978-80-8052-327-5.

ŠKOVIERA, A. – *Niektoré aspekty prevencie sociálno – patologických javov v kontexte sociálnej znevýhodnenosti*. In: Sociálna prevencia 1/2011. ISSN 1336-9679.

TOKÁROVÁ, A.- *Sociálna práca*. Prešov: AKCENTPRINT. 2003. 573 s. ISBN 80-968367-5-7.

TOMÁNEK,P. - *Vnímanie kvality života klientami resocializačných stredísk v Slovenskej republike*. Galanta: Čistý deň. 1-2/2011. 64 s. ISSN 1336-4243.

TOMEŠ, I. - *Sociálna politika – Teórie a mezinárodní zkušenost* .Praha:SOCIOKLUB, 2002, 263 s. ISBN 80-86484-00-9.

TRAPKOVÁ, L. - CHVÁLA, V. - *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: PORTÁL 2004. 227 s., ISBN 80-7178-889-9.

ÚSTAVA SR

VAGNEROVÁ, M. - *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: PORTÁL 1999. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.

WALTON, Francis X. - *Ako porozumieť deťom a adolescentom*. Nové Zámky: Slovenská adlerovská spoločnosť. 64 s. ISBN 978-80-970089-0-1. 2008.

ZÁKON NR SR č. 36/2005 Z.z. o rodine v znení neskorších predpisov

ZÁKON NR SR č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov

ZÁKON č. 94/1963 Sb. o rodině v znení neskorších predpisov

ZÁKON č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí